

ΕΠΙΜΟΝΟΙ
ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Βασίλης Παπαστεργίου
Ελένη Τάκου

ΕΠΙΜΟΝΟΙ
ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Βασίλης Παπαστεργίου – Ελένη Τάκου

ΙΔΡΥΜΑ ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

7

1. ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ Η ΕΛΛΑΔΑ ΝΑ ΦΙΛΟΞΕΝΗΣΕΙ
ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΡΙΘΜΟ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ;

11

2. ΜΗΠΩΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΤΑΙ
Η ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ
ΜΕ ΜΑΖΙΚΕΣ ΕΛΛΗΝΟΠΟΙΗΣΕΙΣ;

15

3. ΜΗΠΩΣ ΣΗΜΕΡΑ, ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΜΕ ΤΟ 2015,
Η ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ;

20

4. ΔΕΝ ΘΑ ΦΥΓΟΥΝ ΑΡΓΑ Η΄ ΓΡΗΓΟΡΑ
ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ;

26

5. ΟΙ ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΟΔΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ
ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΟΣ ΕΛΕΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ;

36

6. Η ΚΟΙΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΕΕ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΕΤΥΧΕ
ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΡΟΗ;

40

7. ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΛΕΦΤΑ;

45

8. ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΕΝΤΑΧΘΟΥΝ ΟΜΑΛΑ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΑΣ ΤΟΣΕΣ ΧΙΛΙΑΔΕΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ;

50

9. ΠΟΙΑΝΟΥ Η ΥΓΕΙΑ ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ ΤΕΛΙΚΑ;

54

10. ΕΚΑΝΕ Ο ΣΥΡΙΖΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΞΕΦΡΑΓΟ ΑΜΠΕΛΙ;

59

11. ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ ΜΑΣ ΠΑΙΡΝΟΥΝ
ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΤΙΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ;

65

12. ΔΕΝ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΝΤΑΧΘΟΥΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ
ΝΑ ΓΡΑΦΤΟΥΝ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΑΣ;

69

13. ΠΟΣΑ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ
ΚΑΝΟΥΝ ΕΝΑ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ;

74

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

79

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
----------	--

ΤΟ 2014 ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΤΡΟΠΗ και ενίσχυση του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ συγγράψαμε μια μπροσούρα με τίτλο *Έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες: Η μετανάστευση στην Ελλάδα*. Σε εκείνη την έκδοση επιχειρήσαμε μια τεκμηρίωση των τότε δεδομένων σχετικά με το μεταναστευτικό φαινόμενο στη χώρα μας και προσπαθήσαμε να αποδομήσουμε με βάση αυτήν την τεκμηρίωση μια σειρά από διαδεδομένους μύθους που είχαν τροφοδοτήσει την –πρόσφατη τότε– ραγδαία άνοδο της ναζιστικής ακροδεξιάς στην Ελλάδα.

Το βιβλιαράκι αυτό έγινε δεκτό με ενδιαφέρον και ελπίζουμε ότι βοήθησε στην επιχειρηματολογία ενάντια σε ρατσιστικές και ξενοφοβικές φωνές. Κυκλοφόρησε μάλιστα σε αναθεωρημένη έκδοση στις αρχές του 2015.

Σήμερα, τέσσερα χρόνια μετά, τα δεδομένα του ζητήματος είναι αρκετά διαφορετικά. Το προσφυγικό ρεύμα του 2015 άλλαξε ριζικά τους όρους της δημόσιας συζήτησης γύρω από τα θέματα της μετανάστευσης και του ασύλου, όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και σε όλη την Ευρώπη. Στην Ελλάδα, ενώ ο προσφυγικός πληθυσμός το 2014 ήταν μια πολύ μικρή μειοψηφία ανάμεσα στους αλλοδαπούς που διέμεναν στη χώρα, σήμερα –παραμένοντας σαφώς μειοψηφία– ανέρχεται σε μερικές δεκάδες χιλιάδες και έχει μια ιδιαίτερη ορατότητα λόγω των ειδικών συνθηκών σε σχέση με την υποδοχή και διαμονή του. Ο εγκλωβισμός μεγάλου αριθμού προσφύγων σε συγκεκριμένα νησιά του Αιγαίου (Λέσβος, Χίος, Σάμος, Λέρος, Κως) ως αποτέλεσμα της εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας έχει δημιουργήσει ένα συχνά εκρηκτικό κλίμα στις συγκεκριμένες τοπικές κοινωνίες. Ταυτόχρονα, η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης, σε σχέση με τις ακολουθούμενες διαδικασίες εξέτασης του αιτήματος ασύλου, έχει οδηγή-

σει σε πολλές απορρίψεις αιτημάτων ασύλου πολιτών της Συρίας με το σκεπτικό ότι η Τουρκία αποτελεί για αυτούς «ασφαλή τρίτη χώρα». Στην υπόλοιπη (ενδο)χώρα η συνύπαρξη των προσφύγων με τις τοπικές κοινωνίες φαίνεται να είναι αρκετά ομαλή παρά το γεγονός ότι ο πληθυσμός αυτός συχνά ταλαιπωρείται από τη Διοίκηση κατά την προσπάθειά του να ασκήσει συγκεκριμένα δικαιώματά του.

Το μεγάλο προσφυγικό ρεύμα του 2015, για μια σειρά από λόγους, δεν ενίσχυσε την εγχώρια ναζιστική ακροδεξιά. Κατά την εκτίμησή μας, οι δικαστικές περιπέτειες της ναζιστικής οργάνωσης της Χρυσής Αυγής, εξαιτίας της εμπλοκής του συνόλου της ηγεσίας της στη δολοφονία του Παύλου Φύσσα και σε πληθώρα άλλων εγκληματικών ενεργειών, συνέβαλαν καθοριστικά ώστε η ακροδεξιά να μην μπορέσει να εκμεταλλευτεί πολιτικά τις ανασφάλειες που προκάλεσε σε τμήμα της κοινής γνώμης το προσφυγικό ρεύμα.

Δυστυχώς, όμως, αυτό συνέβη σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το προσφυγικό ζήτημα είναι η βασική αιτία των συνεχών κλυδωνισμών που αντιμετωπίζει το συμμαχικό κυβερνητικό σχήμα στη Γερμανία, ενώ είναι φανερό η μετατόπιση της Καγκελαρίου Μέρκελ από το «θα τα καταφέρουμε» του 2015 σε πιο συντηρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές. Σε άλλες χώρες, το προσφυγικό έχει αναδειχθεί ως το κατεξοχήν πεδίο της πολιτικής αντιπαράθεσης, σηματοδοτώντας σχεδόν πάντα την ενίσχυση ακροδεξιών και ξενοφοβικών σχημάτων. Αυτό μάλιστα έχει συμβεί κατεξοχήν σε χώρες με πολύ μικρή προσφυγική παρουσία στο εσωτερικό τους, όπως η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Τσεχία και η Αυστρία. Μέσα στις μεγάλες πολιτικές αλλαγές του τελευταίου διαστήματος, αναμφίβολα ιδιαίτερη σημασία έχει η ανάδειξη του νέου κυβερνητικού συνασπισμού στην Ιταλία και ο προβιβασμός ενός ανοιχτά ρατσιστή και ξενόφοβου πολιτικού, όπως ο Ματέο Σαλβίνι, στη θέση του Υπουργού Εσωτερικών.

Απέναντι σε αυτήν τη σαφή στροφή προς τα δεξιά, οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης παραμένουν αμήχανοι, βουβοί και παθητικοί. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει κατορθώσει να επιβάλει κοινούς κανόνες σε σχέση με την υποδοχή και φιλοξενία των προσφύγων, ενώ ανέχεται την αυτοεξαίρεση κάποιων χωρών από τις κοινές υποχρεώσεις και ιδίως από την υποχρέωση στην κοινοτική αλληλεγγύη. Εσχάτως δε, αναζητεί λύσεις που βρίσκονται στον αντίποδα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως τα «κλειστά κέντρα» και «οι πλατφόρμες αποβίβασης». Με αυτά τα δεδομένα, το μέλλον δεν προβλέπεται καθόλου ευοίωνο. Ενώ η Ευρώπη σήμερα δεν αντιμετωπίζει προσφυγική κρίση (δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί στα σοβαρά ότι οι αριθμοί δείχνουν σήμερα κάτι τέτοιο), αποδέχεται τη δημιουργία μιας πολιτικής κρίσης στην Ένωση με αιτία το προσφυγικό.

Με αυτά τα δεδομένα, σήμερα, τέσσερα χρόνια μετά το 2015, επιχειρούμε να απαντήσουμε σε μια σειρά ερωτημάτων σχετικά με τα ζητήματα της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού στην ελληνική κοινωνία, να αποδομήσουμε τους νέους μύθους που διακινεί με αφορμή το προσφυγικό η ακροδεξιά στη χώρα μας (μύθους που δυστυχώς σε ορισμένες περιπτώσεις αναπαράγονται από πολιτικούς όλου του πολιτικού φάσματος), να τεκμηριώσουμε τη θέση μας με στοιχεία, να εκτιμήσουμε την (αν)αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής πολιτικής για το προσφυγικό και να προτείνουμε στοιχεία μιας άλλης πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Δεν ισχυριζόμαστε φυσικά ότι είναι μια εξαντλητική μελέτη. Σκοπός μας είναι να παρουσιάσουμε στον αναγνώστη τα βασικά στοιχεία του ζητήματος και να αναδείξουμε πλευρές μιας άλλης απάντησης, διαφορετικής από αυτήν που είναι σήμερα κυρίαρχη. Από την πλευρά μας, θεωρούμε αυτήν τη νέα έκδοση μια μικρή συμβολή στη σχετική συζήτηση και ένα εργαλείο

στην πάλη ενάντια στην ακροδεξιά, που πάντα περιμένει στη γωνία για να εμφανιστεί ως εκφραστής της «κοινής λογικής» και του «μέσου ανθρώπου».

ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ Η
ΕΛΛΑΔΑ ΝΑ ΦΙΛΟΞΕΝΗΣΕΙ
ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΡΙΘΜΟ
ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ;

•

01

Όταν παρουσιάσαμε τα ευρήματά μας στη Βουλή των Ελλήνων για την ξενοφοβική βία τον Νοέμβριο του 2012, μέλος του κυβερνώντος κόμματος είπε πως οι ξένοι έρχονται στην Ελλάδα ως «κατσαρίδες».¹

[...] η χώρα δεν μπορεί να βρεθεί απροετοίμαστη μπροστά στο ενδεχόμενο να κατακλυστεί από χιλιάδες πρόσφυγες και παράτυπους μετανάστες.²

ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΠΑΙΖΟΥΝ ΠΑΝΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΡΟΛΟ στη δημόσια συζήτηση για το μεταναστευτικό και το προσφυγικό. Η ακροδεξιά ρητορεία περί εκατομμυρίων μεταναστών που έχουν εποικίσει τη χώρα μας δεν αποτελεί δυστυχώς πλέον μονοπώλιο της Ακροδεξιάς, άλλα έχει ενσωματωθεί και κανονικοποιηθεί στον λόγο των περισσότερων πολιτικών σχηματισμών.

Η αλήθεια είναι, φυσικά, πολύ διαφορετική: από τον πράγματι δυσθεώρητο αριθμό των 850.000 ανθρώπων που εισήλθαν στην Ελλάδα το 2015 και των 150.000 που εισήλθαν το πρώτο τρίμηνο του 2016, ελάχιστοι ήταν αυτοί που τελικά παρέμειναν στη χώρα. Οι ελληνικές αρχές κάνουν λόγο για περίπου 60.000 άτομα τα οποία εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα μετά τον Μάρτιο του 2016, με την Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας. Από τα άτομα αυτά 21.999 μεταφέρθηκαν σε άλλες χώρες της ΕΕ μέσω του προγράμματος μετεγκατάστασης, ενώ περισσότερα από 8.000 αιτήματα οικογενειακής επανένωσης έχουν ήδη διεκπεραιωθεί.³

Εντέλει, ο αριθμός αλλοδαπών που απομένουν στην Ελλάδα από την περίοδο της μεγάλης κρίσης 2015-2016 ανέρχεται σε

1. Αναφορά εκπροσώπου του Human Rights Watch σε έκφραση της Κατερίνας Παπακώστα, τότε βουλευτή της ΝΔ και σήμερα υπουργό της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ. Βλ. και «Ποιος βουλευτής της ΝΔ αποκάλεσε τους μετανάστες 'κατσαρίδες';», TVXS, 14.05.2013 (<https://bit.ly/2Q2wBnn>).

2. Ερώτηση 57 βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας, 1-8-2016. Βλ. και «ΝΔ: Επίκαιρη ερώτηση βουλευτών για το μεταναστευτικό», SofokleousIn, 01.08.2016 (<https://bit.ly/2OJb5nj>).

3. Στοιχεία από την Υπηρεσία Ασύλου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, 30.3.2018 και 30.9.2018 αντίστοιχα (<https://bit.ly/2DQN0q2>).

λιγότερο από 30.000 ανθρώπους. Σε αυτούς προστίθεται ένας πολύ μικρότερος, αν και ολοένα αυξανόμενος, αριθμός ατόμων που εισέρχονται στην Ελλάδα μετά την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, από τους οποίους μόνο ένα ποσοστό καταφέρνει να φτάσει στην ελληνική ενδοχώρα.⁴

Ο πληθυσμός αυτός προστίθεται στους «παλαιότερους» μετανάστες με νόμιμη άδεια διαμονής –αλλά και σε αυτήν την κατηγορία η πραγματικότητα είναι πολύ διαφορετική από αυτήν που διακινείται. Σε παλαιότερη έκδοση⁵ αναφέραμε ότι σύμφωνα με τα στοιχεία του ΥΠΕΣ και της ΕΛΑΣ το 2009 ζούσαν στην Ελλάδα περί τους 620.000 μετανάστες με νόμιμη άδεια διαμονής. Ο αριθμός αυτός βαίνει έκτοτε αυξομειούμενος αλλά πάντοτε με καθοδική τάση.

Αυτήν τη στιγμή, λοιπόν, μιλάμε για τους παρακάτω αριθμούς: ο αριθμός αναγνωρισμένων προσφύγων σε α΄ βαθμό⁶ ανέρχεται συνδυαστικά⁷ σε 29.789 αλλοδαπούς, ενώ υπάρχουν ακόμα 52.083 αιτήματα ασύλου προς εξέταση. Ταυτόχρονα, ο αριθμός των νόμιμα διαμενόντων μεταναστών ανέρχεται σε 544.443.⁸ Συμπερασματικά, και παρότι οι σχετικοί αριθμοί αυξομειώνονται συνεχώς, μιλάμε για έναν πληθυσμό νόμιμης διαμονής που δεν ξεπερνά τους 630.000 ανθρώπους.

Ταυτόχρονα, μπορούμε να εικάσουμε με αρκετή ασφάλεια ότι ο αριθμός των αλλοδαπών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα έχει μειωθεί, δεδομένου ότι τόσο η οικονομική κρίση όσο και οι διάφορες νομοθετικές και διοικητικές αλλαγές που μεσολάβη-

4. Βλ. παρακάτω Ενότητα 10.

5. Βασίλης Παπαστεργίου & Ελένη Τάκου, *Έντεκα Μύθοι και Περισσότερες Αλήθειες: Η Μετανάστευση στην Ελλάδα*, Ανανεωμένη Έκδοση 2015, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, σ. 7.

6. Πρόκειται για την πρώτη εξέταση ενός αιτήματος ασύλου από τις αρμόδιες αρχές. Σε περίπτωση απόρριψης υπάρχει δυνατότητα προσφυγής σε β΄ βαθμό, για τον οποίο δεν υπάρχουν διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία.

7. Προσφυγικό καθεστώς και επικουρική προστασία (στοιχεία 30.09.2018).

8. Τελευταία στατιστική αποτύπωση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, Σεπτέμβριος 2018 (<https://bit.ly/2Q2YOOp>).

σαν (άρση της βίζας σε χώρες Σένγκεν για υπηκόους Αλβανίας, ομαλοποίηση της πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου μετά το 2013 κ.λπ.) οδήγησαν στη μείωση των ατόμων που διαβιούν στη χώρα χωρίς χαρτιά, είτε διά της νομιμοποίησής τους είτε διά της αναχώρησής τους από τη χώρα. Την περίοδο 2015-2016, υπάρχει διαπιστωμένη έξοδος μέσω της Ειδομένης αλλοδαπών που διαβιούσαν στη χώρα πριν το 2015.⁹

Το ίδιο σημειώνει και ο Συνήγορος του Πολίτη σε σχετική έκθεσή του το 2017, όπου υπογραμμίζει ότι «ο συνολικός διοικητικός φόρτος που αφορά παράνομα διαμένοντες στη χώρα ή ‘στην γκρίζα ζώνη της νομιμότητας’, από το δεύτερο εξάμηνο του 2016 έως σήμερα παρουσιάζεται εξαιρετικά χαμηλός, ίσως από τους χαμηλότερους μετά το 1990».¹⁰

Η αποτύπωση της πραγματικότητας δεν έχει λοιπόν καμία σχέση με την υπερδιόγκωση που παρατηρείται στον δημόσιο λόγο. Αν η Ελλάδα έλυνε στοιχειωδώς και τις παθογένειες της διοικητικής διαδικασίας απόδοσης της ελληνικής ιθαγένειας, οι οποίες –παρά τις όποιες νομοθετικές βελτιώσεις– συνεχίζουν να κρατούν χιλιάδες πλήρως ενταγμένους αλλοδαπούς και παιδιά δεύτερης γενιάς σε μια κατάσταση αναπόδραστης αλλοδαπότητας,¹¹ τότε η εικόνα θα ήταν ακόμα πιο διαφορετική. Σε κάθε περίπτωση, η ελληνική πραγματικότητα κινείται εντός του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

9. Ενδεικτικά μόνο, βάσει των στοιχείων της Υπηρεσίας Ασύλου του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, για την περίοδο 1/10-31/12/2015, ενώ ο αριθμός των καταγραφόμενων αφίξεων στην Ελλάδα είναι 419.268 άτομα, ο αντίστοιχος αριθμός διάβασης των συνόρων προς την πΓΔΜ για την ίδια περίοδο είναι 443.410 (<https://bit.ly/2yCk6uG>).

10. Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων: Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, ειδική έκθεση, Αθήνα 2017, σ. 14 (<http://online.fliphtml5.com/hmpf/pczs/>).

11. Ανακοίνωση σχετικά με τα 3 χρόνια από την ψήφιση του νόμου για την ιθαγένεια δεύτερης γενιάς, *Generation 2 for rights equality diversity*, 9.7.2018 (<https://bit.ly/2PXfraD>).

ΜΗΠΩΣ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΤΑΙ
Η ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΟΥ
ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ
ΜΕ ΜΑΖΙΚΕΣ
ΕΛΛΗΝΟΠΟΙΗΣΕΙΣ;

•

Colpo Grosso με τις ιθαγένειες από Τσίπρα.¹

850.000 «ελληνοποιήσεις» για
ψηφοθηρικούς σκοπούς.²

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ σκόπιμα επιχειρεί να συνδέσει το ζήτημα της ιθαγένειας με τις αυξημένες προσφυγικές ροές. Σύμφωνα με αυτήν τη ρητορεία, ο προσφυγικός πληθυσμός αποτελεί μια δεξαμενή άμεσων υποψηφίων για την απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας με απώτερο σκοπό την αλλοίωση του εκλογικού αποτελέσματος και –σε μια πιο προχωρημένη ανάγνωση– της σύστασης του έθνους. Δεν είναι τυχαίο ότι τέτοιου τύπου προσεγγίσεις διατηρούν μια πολύ χαλαρή σχέση με τα πραγματολογικά δεδομένα.

Η πραγματικότητα είναι φυσικά πολύ διαφορετική: ήδη από το 2001 υπάρχει νόμος που ρυθμίζει το ζήτημα της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας από αναγνωρισμένο πολιτικό πρόσφυγα μέσω πολιτογράφησης (Ν.2910/2001). Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού, ο αναγνωρισμένος πολιτικός πρόσφυγας μπορούσε να υποβάλει αίτηση για την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση αν είχε συμπληρώσει πέντε χρόνια νόμιμης διαμονής στη χώρα και πληρούσε τις υπόλοιπες προβλεπόμενες από τον νόμο τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις. Η προνομιακή μεταχείριση του προσφυγικού πληθυσμού σε σχέση με τους οικονομικούς μετανάστες –για τους οποίους ο ίδιος νόμος απαιτούσε δεκαετή νόμιμη παραμονή στη χώρα ήταν δικαιολογημένη ενόψει του γεγονότος ότι η ελληνική πολιτεία αναγνωρίζει ότι ο δεσμός του αναγνωρισμένου πρόσφυγα με τη χώρα καταγωγής του έχει διαρ-

1. Πρωτοσέλιδο της εφημερίδας *Παραπολιτικά* της 14.4.2018.

2. «850.000 'ελληνοποιήσεις' για ψηφοθηρικούς σκοπούς», 12.04.2018, capital.gr (<https://bit.ly/2z1shnX>).

ρηχθεί για λόγους για τους οποίους ο ίδιος δεν είναι υπεύθυνος, με αποτέλεσμα να συντρέχει λόγος να καταστεί ευκολότερη η αποκατάσταση ενός νέου δεσμού με μια άλλη πολιτειακή τάξη.

Ο μεταγενέστερος νόμος 3838/2010 μείωσε τα αναγκαία έτη νόμιμης παραμονής στη χώρα σε επτά για τους οικονομικούς μετανάστες και τρία για τους πρόσφυγες. Πάντα βέβαια σε συνάρτηση με την εκπλήρωση των υπόλοιπων ουσιαστικών και τυπικών προϋποθέσεων του νόμου και όχι «αυτόματα», όπως συχνά διαδίδει ο ακροδεξιός λόγος.

Οι σχετικά πρόσφατες νομοθετικές αλλαγές στον νόμο περί ιθαγένειας (Ν.4332/2015) δεν έχουν μεταβάλει αυτά τα δεδομένα, αλλά αφορούν τις προϋποθέσεις απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας από παιδιά μεταναστών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα από νόμιμα διαμένοντες γονείς ή παιδιά που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα και φοιτούν σε ελληνικό σχολείο και μόνο αυτά.

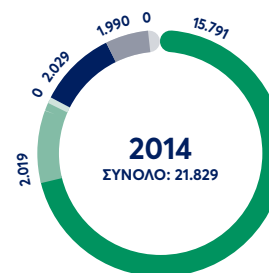
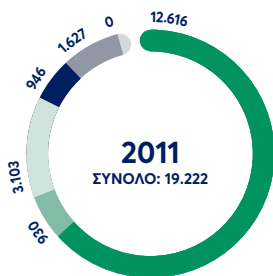
Όπως είναι γνωστό οι αλλαγές του προηγούμενου νόμου 3838/2010 είχαν κριθεί ως αντισυνταγματικές με την ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη υπ' αριθμ. 460/2013 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας,³ με αποτέλεσμα ουσιαστικά ο νόμος αυτός να μην εφαρμοστεί και να σωρευτεί μεγάλος αριθμός αιτήσεων μεταναστών δεύτερης γενιάς κατά τα έτη 2016 και 2017 μετά τη θέσπιση της νέας νομοθεσίας.

Συνολικά με βάση τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών η απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας κατά τα έτη 2011-2017 έγινε σε 174.394 άτομα.

3. Βασίλης Παπαστεργίου & Ελένη Τάκου, *Έντεκα Μύθοι και Περισσότερες Αλήθειες: Η Μετανάστευση στην Ελλάδα*, Ανανεωμένη Έκδοση 2015, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, σ. 22-27.

Οι αριθμοί ανά έτος είναι οι ακόλουθοι:

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 2011-2017
Κτήσεις Ελληνικής Ιθαγένειας

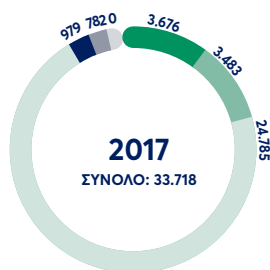
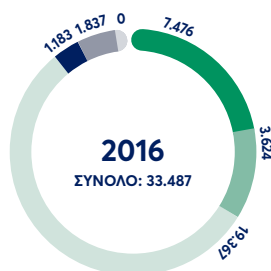
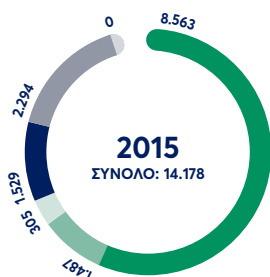
Κατά μέσο όρο λοιπόν κατά την επταετία 2011-2017 έλαβαν την ελληνική ιθαγένεια λιγότερα από 25.000 άτομα ανά έτος. Ο αριθμός αυτός (ποσοστό περίπου 0,2% επί του γενικού πληθυσμού ανά έτος) είναι απόλυτα εναρμονισμένος με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο,⁴ επιβεβαιώνεται δε από τον πρόσφατο κοινοβουλευτικό έλεγχο όπου το αρμόδιο υπουργείο αθροίζει το σύνολο των πολιτογραφήσεων αλλογενών σε 17.000 (76% επί των διεκπεραιωμένων σχετικών αιτημάτων) συνολικά κατά την οκταετία 2010-2018.⁵

Επιπλέον, θα πρέπει να συνυπολογιστεί ότι κατά την προηγούμενη δεκαετία υπήρξε τεράστια υστέρηση με έναν μέσο όρο λιγότερο από το 0,1% επί του γενικού πληθυσμού ανά έτος για την περίοδο 2005-2010.⁶ Ως επί το πλείστον εξάλλου, αυτές οι

4. Acquisition of citizenship statistics, Eurostat, Στοιχεία έως Μάρτιο 2018 (<https://bit.ly/2Kl9vZT>).

5. Κοινοβουλευτικός έλεγχος, 17.05.2018 (<https://bit.ly/2N2HSIO>).

6. Στοιχεία από τη Eurostat (<https://bit.ly/2KmluRa>).

- Πολιτογράφηση Ομογενών
- Πολιτογράφηση Αλλογενών
- Γέννηση/φοίτηση στην Ελλάδα (N. 3838/10, N.4332/15)
- Διαδικασίες καθορισμού (με τη γέννηση/αναγνώριση κ.λπ.)
- Ανήλικα τέκνα πολιτογραφηθέντων (αρ. 11 ΚΕΙ)
- Πολιτογράφηση ομογενών από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ*

Στοιχεία από τον ιστότοπο του Υπουργείου Εσωτερικών (<https://bit.ly/2OKF91Q>).

«ελληνοποιήσεις» (κατά την εσφαλμένη ορολογία του τύπου) αφορούσαν τους ομογενείς.

Η επισκόπηση της νομοθεσίας δείχνει ότι η προοπτική απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας από τους πρόσφυγες δεν είναι απλή υπόθεση, καθώς αφενός προϋποτίθεται η αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας και αφετέρου δεν υπάρχει κάποια «αυτόματη» κτήση της ιθαγένειας αφού –και ορθά– εξακολουθούν να ισχύουν και για τους αναγνωρισμένους πολιτικούς πρόσφυγες οι ουσιαστικές προϋποθέσεις.

Όλα αυτά όμως γίνονται με διαδικασίες και κανόνες –που μάλιστα δεν έχουν μεταβληθεί ουσιαστικά τα τελευταία χρόνια– και καμία σχέση δεν έχουν με όσα διαδίδει η ποικιλώνυμη ελληνική ακροδεξιά για λόγους μικροπολιτικής ή παραπολιτικής.

ΜΗΠΩΣ ΣΗΜΕΡΑ, ΣΕ
ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΜΕ ΤΟ 2015,
Η ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ ΕΙΝΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ;

•

Το 80% όσων περνούν στα ελληνικά νησιά δεν είναι πρόσφυγες, αλλά άντρες οικονομικοί μετανάστες.¹

ΟΙ ΜΕΙΚΤΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΡΟΕΣ δεν ήταν νέο φαινόμενο στην Ελλάδα. Ωστόσο οι μαζικές ροές του 2105, πέραν από την αριθμητική εκτίναξη, είχαν και άλλο ένα χαρακτηριστικό: η μαζική εμφάνιση Σύρων προσφύγων μετέβαλε ουσιαδώς την πρόσληψη των ροών από την ελληνική, αλλά και τη διεθνή, κοινή γνώμη. Όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε, «η διαρκής επικοινωνιακή προβολή του αιματηρότατου συριακού δράματος κινητοποίησε ισχυρά αισθήματα συμπάθειας και αλληλεγγύης για πρόσωπα που καταφανώς πασχίζουν να γλυτώσουν από μια κόλαση οικεία από τις οθόνες μας».² Το ηγεμονικό αφήγημα «είναι όλοι λαθρομετανάστες» μετατοπίστηκε στο «είναι όλοι πρόσφυγες», αδρανοποιώντας για αρκετούς μήνες τα φοβικά αντανακλαστικά και υποστηρίζοντας το σημαντικό κύμα αλληλεγγύης.

Το αφήγημα αυτό δεν κράτησε για πολύ: η συνομολόγηση της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας δεν συνοδεύτηκε μόνο από την κυβερνητική ρητορεία ότι «η Ελλάδα δεν αντέχει άλλους», αλλά συνοδεύτηκε ταυτόχρονα από μια συνεχή επίκληση αλλαγής στη φύση των ροών. Έτσι, ο τότε αρμόδιος υπουργός Μεταναστευτικής Πολιτικής δεν έχανε ευκαιρία να επαναλάβει την επωδό ότι η ποσόστωση αυτών που έρχονταν πλέον στα νησιά ήταν κατά συντριπτική πλειοψηφία άνδρες μόνοι, με προφίλ οικονομικού μετανάστη.

1. «Γ. Μουζάλας: Το 80% όσων περνούν στα ελληνικά νησιά δεν είναι πρόσφυγες, αλλά άντρες οικονομικοί μετανάστες», 09.02.2017, *Liberal* (<https://bit.ly/2KkPqzG>).

2. Ανδρέας Τάκης, *Προσφυγικό 2015: Χρονικό Μιας Προαναγγελθείσας Κρίσης*, 04.12.2015. Heinrich Böll Stiftung Ελλάδας (<https://bit.ly/2ly1vqn>).

Η πραγματικότητα είναι πολύ διαφορετική: Σύμφωνα με τα στατιστικά της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το 2016, το 47% των νεοεισερχόμενων ήταν από τη Συρία, το 24% από το Αφγανιστάν και το 15% από το Ιράκ.³ Το 2017, το 72,3% των νεοεισερχόμενων προέρχονταν από τις τρεις αυτές χώρες, ενώ το 59% ήταν γυναίκες και παιδιά.⁴ Το πρώτο δίμηνο του 2018 επιβεβαιώνει την ίδια εικόνα: η πλειοψηφία των νεοεισερχόμενων είναι από Συρία (30%), Ιράκ (29%) και Αφγανιστάν (13%), ενώ οι άντρες αντιπροσωπεύουν μόλις το 41% και δεν ταξιδεύουν κατά πλειοψηφία μόνοι.⁵

Το αφήγημα της αλλαγής των ροών υπηρετεί λοιπόν πολύ περισσότερο την ανάγκη της κυβέρνησης να στηρίξει τη νέα πολιτική αποτροπής παρά την ίδια την πραγματικότητα. Για αυτό και πέρα από την εθνοτική σύσταση των ροών, παραποιείται και άλλη μία βασική παράμετρος: η ίδια η προϋπόθεση υπαγωγής στο καθεστώς διεθνούς προστασίας.

Ένα βασικό στοιχείο που συσκοτίζεται σε όλη αυτήν τη συζήτηση είναι ότι το καθεστώς του πρόσφυγα δίδεται στα άτομα που αντιμετωπίζουν *εξατομικευμένο φόβο δίωξης και όχι αποκλειστικά σε όσους προέρχονται από εμπόλεμες ζώνες*. Για παράδειγμα, σε αρκετές χώρες καταγωγής, η ομοφυλοφιλία εξακολουθεί να τιμωρείται με θάνατο, ενώ σε άλλες χώρες εφαρμόζονται συστηματικές διώξεις εναντίον ομοφυλόφιλων από μη κρατικούς φορείς, συμπεριλαμβανομένου του Ισλαμ-

3. «Refugees & Migrants Sea Arrivals in Europe - Monthly Data Update: December 2016», Έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 31.12.2016 (<https://bit.ly/2tv2CLQ>).

4. «UNHCR Refugee and Migrant Arrivals to Europe in 2017 (Jan-Dec 2017)», Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 31.12.2017 (<https://bit.ly/2MqaiYK>).

5. «Greece Sea Arrivals Dashboard (February 2018)», Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 05.03.2018 (<https://bit.ly/2N0pDyC>).

κού Κράτους.⁶ Έτσι, ένας ομοφυλόφιλος από το Σουδάν ή τη Σαουδική Αραβία φυσικά και είναι δικαιούχος διεθνούς προστασίας, παρόλο που δεν προέρχεται από περιοχή με γενικευμένη πολεμική σύρραξη.

Αυτό που πρέπει λοιπόν να γίνει αντιληπτό είναι ότι πρόσφυγας δεν είναι μόνο όποιος έρχεται από πόλεμο. Βάσει της Σύμβασης της Γενεύης, πρόσφυγας είναι κάθε άνθρωπος που φεύγει από τη χώρα του εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου ότι εκεί θα υποστεί διωγμούς λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας ή του σεξουαλικού του προσανατολισμού, ή ακόμα εξαιτίας των πολιτικών του απόψεων –όπως βλέπουμε όλο και πιο συχνά στην περίπτωση ολοένα και περισσότερων Τούρκων πολιτών που δραπετεύουν από την «ακήρυκτη δικτατορία» της γειτονικής μας χώρας.

Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτουμε τις κατηγορίες αλλοδαπών που ζουν σήμερα στην Ελλάδα:

6. Pamela Duncan, «Gay relationships are still criminalised in 72 countries, report finds», *The Guardian*, 27.07.2017 (<https://bit.ly/2w28YRK>).

Μετανάστες-υπήκοοι τρίτων χωρών

Πολίτες κράτους το οποίο δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται κυρίως για άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα καταγωγής τους προσβλέποντας σε καλύτερες συνθήκες εργασίας, και γενικά διαβίωσης, στις χώρες τελικού προορισμού τους.

Πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο

Υπήκοοι τρίτων χωρών που έχουν βάσιμο φόβο δίωξης εφόσον επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους (λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα) ή κινδυνεύουν να υποστούν σοβαρή βλάβη (θανατική ποινή, εκτέλεση, βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση) εφόσον επιστραφούν.

Κοινοτικοί

Εγκατάσταση που απορρέει από την κατοχή ιθαγένειας χώρας-μέλους της ΕΕ («ευρωπαϊκή ιθαγένεια»), βάσει του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων στο έδαφος της ΕΕ.

Ομογενείς

Πρόσωπα που δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια, δεν είναι δηλαδή έλληνες πολίτες, αλλά έχει κριθεί ότι διαθέτουν ελληνική «εθνική καταγωγή» (χώρες πρώην ΕΣΣΔ, Αλβανία).

Μετανάστες «χωρίς χαρτιά»

Με τον όρο «παράνομα διαμένοντες αλλοδαποί» εννοούνται τόσοι οι αλλοδαποί που εισήλθαν και διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα χωρίς να τους έχει αναγνωριστεί ένα καθεστώς νόμιμης διαμονής, όσο και οι αλλοδαποί εκείνοι που «εξέπεσαν της νομιμότητας» επειδή σε κάποια χρονική στιγμή σταμάτησαν να πληρούν τους όρους του καθεστώτος νόμιμης διαμονής που μπορεί να τους είχε αναγνωριστεί στο παρελθόν.

ΔΕΝ ΘΑ ΦΥΓΟΥΝ ΑΡΓΑ
Η' ΓΡΗΓΟΡΑ ΠΡΟΣ ΤΙΣ
ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ;

•

Η μετεγκατάσταση προσφύγων είναι η απόδειξη της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης.¹

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΡΕΥΜΑ του 2015 είχε πράγματι μια σαφή πυξίδα: ο δείκτης έδειχνε με επιμονή προς τον βορρά. Ο συνδυασμός της προσδοκίας ενός οργανωμένου συστήματος υποδοχής προσφύγων, ενός επιπέδου κοινωνικών παροχών, ενός καλού επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης και ενός περιβάλλοντος ανοχής έκανε την πολύ μεγάλη πλειοψηφία των προσφύγων να προσδοκά τη μετάβαση και εγκατάσταση στις χώρες του ευρωπαϊκού βορρά. Ιδίως η Γερμανία αναδείχθηκε πρωταθλήτρια στις προτιμήσεις των προσφύγων. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί το γεγονός ότι το ρεύμα του 2015 είναι μια μειοψηφία σε σχέση με τον αριθμό των προσφύγων που παραμένουν στις εγγύς της Συρίας χώρες περιμένοντας την επιστροφή τους στη χώρα τους, όταν και αν κάποια στιγμή επανέλθει σε αυτήν η ειρήνη. Η μετακίνηση από τον νότο προς τον βορρά έως τον Ιανουάριο του 2016 ήταν μαζική και χωρίς μεγάλα εμπόδια. Από το χρονικό αυτό σημείο και μετά επανήλθαν οι παλιές σταθερές του προβλήματος της διαχείρισης του προσφυγικού πληθυσμού και καταδείχθηκε η ανεπάρκεια –τόσο σε επίπεδο αλληλεγγύης όσο και σε επίπεδο αποτελεσματικότητας– του ευρωπαϊκού σχεδιασμού για την αντιμετώπιση της προσφυγικής ροής.

Η πλειοψηφία των προσφύγων μετά τον Μάρτιο του 2016 και με βάση την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας εγκλωβίζεται στην Ελλάδα και την Ιταλία, δεδομένου ότι τα βόρεια σύνορα παραμένουν κλειστά και η παράνομη διέλευση προς τη βόρεια Ευρώπη

1. «Αβραμόπουλος: Η μετεγκατάσταση προσφύγων είναι η απόδειξη της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης», *Ελεύθερος Τύπος*, 14.09.2016 (<https://bit.ly/2Mr5xwJ>).

έχει καταστεί εξαιρετικά ακριβή αλλά και επικίνδυνη. Στην Ελλάδα ο εγκλωβισμός συντελείται κυρίως σε πέντε ελληνικά νησιά (Λέσβο, Χίο, Σάμο, Κω, Ρόδο), διότι η συνομολόγηση της Κοινής Δήλωσης συνοδεύτηκε στην Ελλάδα και από την πολιτική γεωγραφικού περιορισμού του νεοεισερχόμενων στα πέντε αυτά νησιά μέχρι να διαπιστωθεί η δυνατότητα επιστροφής τους στην Τουρκία. Η υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα νησιά εκτονώνεται εν μέρει με την άρση του γεωγραφικού περιορισμού για πληθυσμούς που χαρακτηρίζονται ευάλωτοι. Ας σημειωθεί ότι ευάλωτα χαρακτηρίζονται κατά την ευρωπαϊκή και την ελληνική νομοθεσία τα πρόσωπα που ανήκουν σε μια ομάδα πληθυσμού που θεωρείται ιδιαίτερα μειονεκτούσα και έχει ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία. Έτσι, κατά τον ελληνικό νόμο ως ευάλωτοι αναγνωρίζονται «α) οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, β) τα άτομα που έχουν αναπηρία ή πάσχουν από ανίατη ή σοβαρή ασθένεια, γ) οι υπερήλικες, δ) οι γυναίκες σε κύηση ή λοχεία, ε) οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, στ) τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης, πρόσωπα με σύνδρομο μετατραυματικής διαταραχής, ιδίως επιζήσαντες και συγγενείς θυμάτων ναυαγίων και ζ) τα θύματα εμπορίας ανθρώπων» (άρθρο 14 Ν.4375/2016).

Η τάση και η επιθυμία της μετακίνησης προς τον βορρά παραμένει ισχυρή. Εκφράζεται πλέον είτε με την παράτυπη μετακίνηση μέσα από δίκτυα διακίνησης ανθρώπων είτε με την προσφυγή στον μηχανισμό Δουβλίνο που ρυθμίζει τους όρους της οικογενειακής επανένωσης (βλ. παρακάτω). Η κάπως καθυσταστική για την κοινή γνώμη διαβεβαίωση ότι οι πρόσφυγες αργά ή γρήγορα θα μετακινηθούν σε κάποια άλλη ευρωπαϊκή χώρα, αποκρύβει την πραγματικότητα ότι ένας ορισμένος –όχι μεγάλος, αλλά υπαρκτός– αριθμός προσφύγων θα εγκατασταθεί τελικά στην Ελλάδα και επομένως θα πρέπει να ανοίξει η συζήτηση για την επόμενη μέρα αυτών των ανθρώπων, δηλα-

δή για τις συνθήκες και τις διαδικασίες της κοινωνικής τους ένταξης.

Η ανάσχεση της τάσης μετακίνησης προς τον βορρά αποτυπώθηκε στην πολύ περιορισμένη επιτυχία του προγράμματος μετεγκατάστασης προσφύγων: Το δελτίο τύπου του Νοεμβρίου 2017 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που συνοψίζει την πρόοδο σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση και δηλώνει ότι «το πρόγραμμα της ΕΕ για τη μετεγκατάσταση φτάνει με επιτυχία στο τέλος του»,² επαναλάμβανε ουσιαστικά την επωδό του αρμόδιου Έλληνα Επιτρόπου (και άλλων αξιωματούχων) ότι «η μετεγκατάσταση προσφύγων είναι η απόδειξη της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης».³

Το πρόγραμμα μετεγκατάστασης συζητήθηκε πολύ τα τελευταία χρόνια, δημιουργώντας εντάσεις, προσδοκίες, αντεγκλήσεις, αλλά κυρίως παρανοήσεις.

Γι' αυτό, ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή, δηλαδή από το διαβόητο σύστημα Δουβλίνου: η δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων (που είναι γνωστός ως «χώρος Σένγκεν») τη δεκαετία '90 δημιούργησε την ανάγκη ομογενοποίησης των συστημάτων ασύλου εντός της ΕΕ. Αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων αυτών ήταν η διαβόητη Σύμβαση του Δουβλίνου (1990), που αργότερα μετεξελίχθηκε σε Κανονισμό Δουβλίνο II (2003) και Κανονισμό Δουβλίνο III (2013), ενώ από το 2016 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί πρόταση περαιτέρω αναθεώρησης.⁴

2. «Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση: Εδραίωση της πρόοδου που έχει σημειωθεί», Δελτίο Τύπου ΕΕ, 15.11.2017 (<https://bit.ly/2Klnv62>).

3. Βλ. σημ. 1.

4. «Προς ένα βιώσιμο και δίκαιο κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου», Δελτίο Τύπου ΕΕ, 4.5.2016, (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1620_el.htm).

Βασική αρχή του συστήματος του Δουβλίνου δεν είναι η δίκαιη κατανομή υποχρεώσεων μεταξύ των κρατών-μελών αλλά ο καθορισμός του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση ενός αιτήματος ασύλου (και, άρα, πρακτικά για τον καθορισμό του κράτους όπου οι άνθρωποι θα μείνουν). Έτσι, σύμφωνα με τον Κανονισμό Δουβλίνο, η χώρα που είναι υπεύθυνη για την εξέταση ενός αιτήματος ασύλου είναι, πέραν κάποιων εξαιρέσεων, η πρώτη χώρα της ΕΕ στην οποία φτάνει ο αιτών –μοιραία, δηλαδή, η Ελλάδα και η Ιταλία και, δευτερευόντως η Ισπανία. Πίσω λοιπόν από τον διακηρυγμένο στόχο του Δουβλίνου να περιορίσει τις «δευτερογενείς μετακινήσεις» μέσω της εξέτασης των αιτημάτων ασύλου στην πρώτη χώρα εισόδου, διαφαίνεται εξαρχής η πολιτική σκοπιμότητα περιορισμού των νεοαφιχθέντων στις χώρες πρώτης υποδοχής.

Στις τρεις σχεδόν δεκαετίες λειτουργίας του, το σύστημα Δουβλίνο έχει δικαίως επικριθεί για τρεις βασικούς λόγους: 1. Δεν είναι δίκαιο, δεδομένου ότι δημιουργεί δυσανάλογη πίεση στα κράτη πρώτης υποδοχής. 2. Δεν είναι αποτελεσματικό, αφού οι δευτερογενείς ροές εξακολουθούν να υπάρχουν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο. Παρόλο που βασική αρχή του συστήματος είναι ότι ο αιτών άσυλο δεν μπορεί να επιλέξει σε ποια χώρα θα καταφύγει, η πραγματικότητα εδώ επιβεβαιώνει τη λογική: οι άνθρωποι αναζητούν μια ασφαλή και καλύτερη ζωή και έχουν άποψη για τη ζωή τους, δεδομένου άλλωστε ότι οι συνθήκες υποδοχής διαφέρουν πολύ από χώρα σε χώρα. 3. Παραβιάζει τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο, εφόσον η δίκαιη και αποτελεσματική εξέταση των αιτημάτων ασύλου δεν είναι εγγυημένη σε όλα τα κράτη-μέλη, και άρα προσπαθεί να επιβάλει μια διαδικασία χωρίς να έχει εξασφαλίσει την προϋπόθεση αυτής της διαδικασίας: ένα Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου.

Το 2015, η Ελλάδα βρέθηκε στο επίκεντρο ενός άνευ προηγουμένου φαινομένου: ένας τεράστιος αριθμός ανθρώπων δημιούρ-

γινε έναν *de facto* ανθρωπιστικό «διάδρομο διαφυγής» μέσω της ελληνικής επικράτειας (γνωστό ως «Βαλκανική Οδό») προς τις χώρες της βόρειας Ευρώπης. Η πρόσφατη αυτή κρίση ανέδειξε με οξύτητα αυτές τις δομικές ανεπάρκειες του Συστήματος Δουβλίνο: ακόμα και η καγκελάρια της Γερμανίας αναγκάστηκε να παραδεχτεί τον Αύγουστο του 2015 ότι «ο Κανονισμός Δουβλίνο δεν λειτουργεί» και ότι «θα πρέπει η Ευρώπη σαν σύνολο να βρει μια κοινή απάντηση».⁵

Δυστυχώς η Ευρώπη (πάλι) μόνο «σαν σύνολο» δεν λειτούργησε. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το καλοκαίρι του 2015 άρχισε να ασκεί εντεινόμενη πίεση προς την Ελλάδα και την Ιταλία για τη δημιουργία ειδικών κέντρων όπου ο νεοεισερχόμενος πληθυσμός θα καταγράφεται και θα κατηγοριοποιείται, τα διαβόητα «hotspots», ενώ εντάθηκε και η πίεση για περισσότερες επιστροφές. Παράλληλα με αυτά, η Επιτροπή ανακοίνωσε ένα φιλόδοξο σχέδιο μετεγκατάστασης 66.400 ανθρώπων «που είναι πολύ πιθανό να χρήζουν διεθνούς προστασίας»⁶ από την Ελλάδα σε άλλες χώρες της ΕΕ, που θεωρητικά θα καθιστούσε τη Βαλκανική οδό αχρείαστη για τους νεοεισερχόμενους.

Η εφαρμογή του σχεδίου αυτού τα δύο χρόνια που ακολούθησαν (2015-2017) πολύ λίγο ανταποκρίθηκε στις αρχικές φιλοδοξίες, καθώς εξελίχθηκε σε μια διαδικασία αργή, αδιαφανή και χωρίς διαδικαστικές εγγυήσεις: καταρχήν, η επιλογή να υπαχθούν στο πρόγραμμα μόνο υπήκοοι χωρών για τις οποίες το ποσοστό χορήγησης διεθνούς προστασίας είναι πάνω από 75% βάσει των στοιχείων της Eurostat προκάλεσε τον –και εξαρχής αποσκοπούσε στον– αποκλεισμό από την αλληλεγγύη για χιλιάδες εκτοπισμένους από το Ιράν, το Αφγανιστάν κ.λπ.

5. Christoph Herwartz, «Regeln für Flüchtlinge in Europa. Merkel will Dublin-System abschaffen», *ntu*, 27.08.2015 (<https://bit.ly/2lu1i0n>).

6. Βλ. Απόφαση (ΕΕ) 2015/1601 του Συμβουλίου της 22ας Σεπτεμβρίου 2015 για τη θέσπιση προσωρινών μέτρων στον τομέα της διεθνούς προστασίας υπέρ της Ιταλίας και της Ελλάδας (<https://bit.ly/2RrXRwR>).

Επίσης, η υλοποίηση του προγράμματος έγινε εξαιρετικά αργά, με τα κράτη-μέλη να προσθέτουν αυθαίρετα στάδια και διαδικασίες, όπως π.χ. συνεντεύξεις επιλογής στις πρεσβείες των χωρών, ενώ το αίτημα των ανθρώπων να μπορούν να προσφύγουν κατά μιας απορριπτικής απόφασης αγνοήθηκε κυνικά, μέσω της επίκλησης της ΕΕ ότι πρόκειται για μια διαδικασία μεταξύ κρατών-μελών στην οποία οι αιτούντες άσυλο δεν έχουν καμία δύναμη επί της απόφασης. Έτσι, πολλές χώρες οχυρώθηκαν πίσω από τη δυνατότητά τους να μην αιτιολογήσουν την απόφαση απόρριψης προκειμένου να καλύψουν την ουσιαστική τους άρνηση να υπαχθούν στο πρόγραμμα, καθώς μάλιστα δεν προβλεπόταν διαδικασία προσβολής της απόφασης απόρριψης.

Ακόμα χειρότερα, η ίδια δικαιολογητική βάση, ότι το πρόγραμμα μετεγκατάστασης είναι ένα *ad hoc* πρόγραμμα μεταξύ κρατών-μελών, αγνοήθηκε επιδεικτικά όταν οι αρμόδιοι υπουργοί Ελλάδας και Γερμανίας συμφώνησαν εν κρυπτώ να προτεραιοποιήσουν τη μετεγκατάσταση σε βάρος της –υποχρεωτικής από τον Κανονισμό Δουβλίνο– οικογενειακής επανένωσης, ωθώντας εκατοντάδες αιτούντες άσυλο σε ακόμα μεγαλύτερη απόγνωση.⁷ Είναι, τέλος, χαρακτηριστικό ότι πολλοί/ές πρόσφυγες ρωτήθηκαν στις πρεσβείες των χωρών που αρνήθηκαν τελικά να τους υποδεχθούν ερωτήσεις σχετικά με τις διατροφικές τους συνήθειες ή τις ενδυματολογικές τους επιλογές («Τρώτε χοιρινό ή όχι;» ή «Γιατί φοράτε μαντήλι;»).

Η κριτική κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Σχεδίου Μετεγκατάστασης εστιάστηκε κάπως αντανakλαστικά στις υπηρεσίες που κλήθηκαν να το διεκπεραιώσουν (π.χ. Υπηρεσία Ασύλου) και δευτερευόντως μόνο σε όσους το σχεδίασαν, συ-

7. Ελένη Τάκου, «Για την απεργία πείνας στο Σύνταγμα: Δεν νοείται να τίθεται ως επίδικο η εφαρμογή της νομοθεσίας», *RedNotebook*, 07.11.2017 (<https://bit.ly/2Mp681r>).

σκοτίζοντας τη βασική παράμετρο: ως μια ατελής διορθωτική κίνηση σε ένα σύστημα εγγενώς άδικο, το πρόγραμμα μετεγκατάστασης ήταν εξαρχής καταδικασμένο να γίνει αυτό που έγινε. Δηλαδή ένα «ξεδιάλεγμα» των «επιθυμητών» αιτούντων άσυλο από τις χώρες του Βορρά που παρουσιάστηκε ως μια κίνηση αλληλεγγύης. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνεται πλήρως από την τιμωρητική και νομικά αυθαίρετη απόφαση να αποκλειστούν από πιθανή μετεγκατάσταση όσοι εισήλθαν στην Ελλάδα μετά την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας.⁸

Έχοντας διανύσει αρκετούς μήνες μετά την ολοκλήρωση του Προγράμματος Μετεγκατάστασης, τα αποτελέσματα δεν μπορούν παρά να κριθούν ως κάτω του ικανοποιητικού: μόλις 21.999 άτομα μεταφέρθηκαν εντέλει από την Ελλάδα σε άλλες χώρες της ΕΕ.⁹ Χωρίς να υποτιμά κανείς τις προσπάθειες των εθνικών αρχών να αξιοποιήσουν έστω και αυτό το ελάχιστο εργαλείο αλληλεγγύης, δεν μπορούμε παρά να επισημάνουμε τη μεγάλη εικόνα: επρόκειτο για ένα σχέδιο προσχηματικό χωρίς την πραγματική βούληση να χτιστεί μέσω αυτού ένα ουσιαστικό σύστημα κατανομής των ευθυνών.

Παράλληλα, ήδη από τον Μάρτιο του 2016 έχει ξεκινήσει στο επίπεδο των θεσμών της ΕΕ μια συζήτηση για τη νέα αναθεώρηση του Κανονισμού Δουβλίνου. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η αναθεώρηση του κανονισμού θα κατατείνει σε ένα δικαιότερο σύστημα αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών και με κεντρικό τον ρόλο ενός διορθωτικού μηχανισμού κατανομής. Η κεντρική ιδέα αφορά την αυτόματη μετεγκατάσταση των προσφύγων που θα υποβάλλουν αίτηση ασύλου σε μια χώρα η οποία θα αναγκάζεται να διεκπεραιώσει αριθμό

8. «Ανακοίνωση του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες σχετικά με τη μετεγκατάσταση των Σύρων προσφύγων μετά τις 20.3.2016», *Greek Council for Refugees*, 10.10.2017 (<https://bit.ly/2tEHodQ>).

9. Βλ. στοιχεία της 30.03.2018 από την Υπηρεσία Ασύλου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής (<https://bit.ly/2DQNOq2>).

αιτήσεις ασύλου δυσανάλογο σε σχέση με τις δυνατότητές της. Η επιλογή μιας χώρας να μην συμμετάσχει σε αυτό το σύστημα επανακατανομής των προσφύγων θα συνεπάγεται την καταβολή σημαντικής εισφοράς αλληλεγγύης.

Το σχέδιο αναθεώρησης έχει εδώ και δύο χρόνια κολλήσει στη διαμάχη ανάμεσα στις χώρες του Νότου, που θέλουν έναν πιο ισχυρό μηχανισμό αλληλεγγύης, και τις λεγόμενες χώρες του Βίζενγκραντ,¹⁰ που δεν θέλουν κανέναν.

Είναι σαφές ότι οι συσχετισμοί εντός της ΕΕ για την αναθεώρηση του Δουβλίνου, αλλά και για οποιαδήποτε πολιτική δικαιότερης κατανομής των ευθυνών, είναι αρνητικοί.¹¹ Είναι επίσης σαφές ότι, τρία χρόνια μετά το 2015, η κρίση κάθε άλλο παρά έχει τελειώσει. Η κρίση έχει απλά περιοριστεί γεωγραφικά, δημιουργώντας μια συνεχή εικόνα ανθρωπιστικής καταστροφής στα νησιά του Αιγαίου. Όσο οι ευρωπαϊκές χώρες αυθαίρετα αντικαθιστούν τις διεθνείς τους υποχρεώσεις με εθελοντικά ανθρωπιστικά προγράμματα και δεν θεσμοθετούν ασφαλείς διόδους προς την Ευρώπη για τους ανθρώπους που τις χρειάζονται, δεν μπορούμε παρά να μιλάμε για μια Ευρώπη-φρούριο που ευθύνεται για εκατοντάδες νεκρούς στα σύνορά της.

Έτσι, διαφαίνεται πως ο κοινός τόπος ότι οι πρόσφυγες «δεν θέλουν να μείνουν στην Ελλάδα», αν και πραγματολογικά αληθής σε έναν βαθμό, είναι μια παράμετρος που συσκοτίζει το πραγματικό επίδικο: ότι η ΕΕ οφείλει επιτέλους να κατανοήσει ότι μόνο ένα απλό και πειστικό σύστημα αλληλεγγύης, συνδυασμένο με κοινές συνθήκες υποδοχής, μπορεί να προφυλάξει την Ευρώπη από τις άτακτες δευτερογενείς ροές.

10. Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία.

11. «Δημήτρης Χριστόπουλος: Απάνθρωπα πολιτικά πειράματα σε βάρος των μεταναστών», συνέντευξη στην Τζέλα Αλιπράντη, *Η εποχή*, 08.07.2018 (<https://bit.ly/2NAZ6Md>).

Δυστυχώς, η πικρή εμπειρία του προγράμματος μετεγκατάστασης, η αυθαίρετη γερμανική εμμονή για πλαφόν στις οικογενειακές επανενώσεις που έχει ως αποτέλεσμα τη σώρευση των προσφύγων που περιμένουν ολόκληρους μήνες για τη μεταφορά τους κοντά στα μέλη της οικογένειάς τους, αλλά κυρίως η πεισματική άρνηση της αρχής της αλληλεγγύης και ανάληψης μέρους της ευθύνης από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και η ανοχή της στάσης αυτής από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης,¹² δείχνει ότι υπάρχει ακόμα πολύς δρόμος για τη διαμόρφωση ενός συστήματος εξέτασης των αιτημάτων ασύλου με βάση τις αρχές της κοινοτικής αλληλεγγύης.

12. Βλ. ενδεικτικά τις δηλώσεις του Ντόναλντ Τουσκ τον Δεκέμβριο του 2017, (<https://bit.ly/2N3cVOo>).

ΟΙ ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΟΔΟΙ
ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΕΙΝΑΙ
ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ;

•

Άλλωστε, δεν μπορεί να δημιουργήσει παράγοντα έλξης δεδομένου ότι οι μετανάστες θα παραμένουν σε κέντρα κράτησης όσο εξετάζονται τα αιτήματά τους.¹

Ο ΦΟΒΟΣ ΕΝΟΣ «ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΕΛΞΗΣ» (pull factor) μεταναστών και προσφύγων είναι σταθερό μοτίβο στον δημόσιο λόγο των πολιτικών ανδρών και γυναικών της Ευρώπης, ιδίως εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση του προσφυγικού προβλήματος –για αυτό άλλωστε και το πρόγραμμα μεταγκατάστασης που αναλύσαμε παραπάνω προτεραιοποιήθηκε σε σχέση με το πολύ πιο δίκαιο και αποτελεσματικό εργαλείο μεταγκατάστασης απευθείας από τρίτες χώρες ή χώρες καταγωγής (π.χ. Τουρκία, Λίβανο, Ιορδανία, ή απευθείας από τη Συρία).

Σε αυτήν τη ρητορική, κάθε πολιτική που κατατείνει στη συμμόρφωση προς τις διεθνείς συνθήκες για την προστασία των προσφύγων εκλαμβάνεται ως παράγοντας προσέλκυσης νέων προσφύγων. Η σκέψη δεν είναι κατ' αρχάς παράλογη. Ωστόσο έρχεται σε αντίθεση με την πραγματική κατάσταση που αφορά στον αριθμό των εγκατεστημένων προσφύγων σε χώρες που δεν φημίζονται ούτε για την προστατευτική τους νομοθεσία ούτε για την ανθρωπιστική αντιμετώπιση των προσφύγων.

Η θεωρία του παράγοντα έλξης δύσκολα μπορεί να ερμηνεύσει τους 3.500.000 πρόσφυγες από τη Συρία που μένουν στην Τουρκία ούτε τις εκατοντάδες χιλιάδες που μένουν – συχνά σε οριακές βιοτικές συνθήκες – στην Ιορδανία ή στον Λίβανο. Για

1. Γιάννης Μουζάλας, επιστολή προς ομολόγους του για μεταφορά στην ενδοχώρα: «Migration Policy minister seeks permission to transfer migrants to Greek mainland, under EU-Turkey deal», *ERT International* (<https://bit.ly/2ho6FFz>).

αυτά τα εκατομμύρια πρόσφυγες, όπως και για τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες που ζουν εδώ και δεκαετίες σε σκηνές και καταυλισμούς στον Λίβανο και την Ιορδανία, η εξήγηση είναι κάπως πιο απλή: έχουν επιλέξει να μείνουν κοντά στις εστίες τους προκειμένου να μπορέσουν να επιστρέψουν ευκολότερα σε αυτές, όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν. Συνολικά, ο αριθμός των Σύρων, Ιρακινών και Αφγανών που έχουν μετακινηθεί στην Ευρώπη είναι ένα μικρό κλάσμα σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των αναγκαστικά εκτοπισμένων.

Όπως αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα, το πρόγραμμα μετεγκατάστασης προσφύγων από χώρες της ΕΕ, που αποφασίστηκε προκειμένου να συμβάλει στη δίκαιη κατανομή του βάρους του προσφυγικού ρεύματος του 2015, ολοκληρώθηκε την 26.9.2017 και δεν ανανεώθηκε παρά το γεγονός ότι υπήρχαν φωνές που συνηγορούσαν για αυτό. Περισσότερο όμως και από τη μη ανανέωσή του, η αποτυχία του έγκειται στο γεγονός ότι τελικά πραγματοποιήθηκαν 21.999 μετεγκαταστάσεις, δηλαδή το ένα τρίτο από τις προβλεφθείσες.

Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης, αυτή ρυθμίζεται από τον Κανονισμό Δουβλίνο, με τις τροποποιήσεις που αυτός έχει υποστεί. Ο Κανονισμός Δουβλίνο ρυθμίζει τη χώρα που είναι αρμόδια για την εξέταση της αίτησης ασύλου και επί χρόνια αποτελεί τον βασικό μηχανισμό μετεγκατάστασης προσφύγων στην Ευρώπη. Ωστόσο και εδώ διαγράφεται πλέον μια ορατή τάση περιστολής με διάφορες εκφράσεις. Από την άρνηση της Γερμανίας να ανταποκριθεί στην εξαμηνια προθεσμία για την υλοποίηση της μεταφοράς ως την απόρριψη ενός αριθμού αιτήσεων ως εκπρόθεσμων λόγω μιας αυθαίρετης ερμηνείας του κανονισμού, διαγράφεται πλέον μια σαφής τάση συσταλτικής ερμηνείας του κανονισμού.

Τέλος, έχει υπάρξει συζήτηση για τη δυνατότητα χορήγησης σε επίπεδο ΕΕ μιας ανθρωπιστικής θεώρησης εισόδου (visa)

για τη νόμιμη είσοδο σε ευρωπαϊκό έδαφος προσώπων που δικαιούνται διεθνή προστασία. Ο θεσμός της ανθρωπιστικής βίζας υφίσταται (με διαφορετικούς όρους χορήγησης) στην Αυστραλία, στις ΗΠΑ και στη Ρωσία. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με την απόφασή του της 12ης Απριλίου 2016 έχει ταχθεί υπέρ αυτού του σχεδίου. Ωστόσο πρόσφατα το Δικαστήριο της ΕΕ (με τη C-638/16 απόφασή του) απέρριψε τη σχετική αίτηση Σύρων προσφύγων για χορήγηση ανθρωπιστικής βίζας από τις αρχές του Βελγίου, παραπέμποντας στις διατάξεις του εθνικού δικαίου κάθε χώρας.

Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι οι νόμιμες οδοί μετακίνησης προς την Ευρώπη έχουν πολλαπλά οφέλη: είναι πολύ πιο ασφαλείς για τους πρόσφυγες και ταυτόχρονα είναι πολύ λιγότερο δαπανηρές για την ΕΕ. Ο λόγος που δεν προτιμώνται είναι η επιμονή, σε βαθμό ιδεοληπτικό, των ευρωπαϊκών ηγεσιών ότι θα αποτελέσουν παράγοντα έλξης για τους πρόσφυγες. Φυσικά, από κανένα εμπειρικό δεδομένο δεν προκύπτει ότι η θέσπιση και υλοποίηση οδών νόμιμης μετακίνησης προσφύγων στην Ευρώπη αποτελεί παράγοντα προσέλκυσης προσφύγων. Αντίθετα, θα αποτελέσει μια λύση που θα μειώσει τους κινδύνους για τους μετακινούμενους, θα αποδυναμώσει τους διακινητές και θα αποσοβήσει κάποιες από τις συνεχείς τραγωδίες που βιώνουμε στη θάλασσα της Μεσογείου.

Η ΚΟΙΝΗ ΔΗΛΩΣΗ
ΕΕ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΕΤΥΧΕ
ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ ΤΗΝ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΡΟΗ;

•

Διπλωματική νίκη της Ελλάδας η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας.¹

ΣΕ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ τον Μάρτιο του 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δείχνει ευχαριστημένη σε σχέση με τα αποτελέσματα της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας και τη στρατηγική της Ένωσης για τη μετανάστευση και το άσυλο.

«Η μείωση των παράτυπων αφίξεων συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια του 2017», επισημαίνεται στην έκθεση,² ενώ ο επίτροπος Μετανάστευσης, Εσωτερικών Υποθέσεων και Ιθαγένειας κ. Δημήτρης Αβραμόπουλος δήλωσε τα εξής: «Με τη μείωση των αφίξεων κατά σχεδόν 30% σε σύγκριση με το 2014, το έτος πριν από την κρίση, έχει ωριμάσει η συγκυρία να επιταχύνουμε και να εντείνουμε τις προσπάθειές μας σε όλους τους τομείς –όχι να επιβραδύνουμε. Θα ήταν επικίνδυνο να επαναπαυθούμε. Πρέπει να λάβουμε περισσότερα και ταχύτερα μέτρα για την επιστροφή, τη διαχείριση των συνόρων και τις νόμιμες οδούς, ιδίως όσον αφορά την επανεγκατάσταση από την Αφρική, αλλά και από την Τουρκία.»³

Η Ένωση επικαλείται επίσης τη μεγάλη αύξηση των διασώσεων στη Μεσόγειο, τη στήριξη ενός αριθμού 15.000 ανθρώπων για να επιστρέψουν στις χώρες τους από τη Λιβύη και τη χρηματοδοτική βοήθεια προς τις χώρες της Αφρικής.

Η μεγάλη μείωση των –κατά την κοινοτική ορολογία– «παράτυπων διελεύσεων των συνόρων» σε σχέση με το 2014 και ιδί-

1. «Τσίπρας: διπλωματική νίκη της Ελλάδας η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας», *VORIA.gr*, 18.03.2016 (<https://bit.ly/2QUWQxi>).

2. *Ευρωπαϊκό θεματολόγιο για τη μετανάστευση: Απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για τη διατήρηση της προόδου*, Δελτίο Τύπου Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 14.03.2018 (<https://bit.ly/2NmNS8U>).

3. «Αβραμόπουλος: Η μετεγκατάσταση προσφύγων είναι η απόδειξη της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης», *Ελεύθερος Τύπος*, 14.09.2016 (<https://bit.ly/2Mp5xwJ>).

ως σε σχέση με το 2015 και το 2016 είναι γεγονός. Αυτό προκύπτει τόσο από τους αριθμούς που δίνει η ΕΕ (205.000 διελεύσεις το 2017) όσο και από την κοινή εμπειρία.

Ωστόσο, αν και η ποσοτική επιτυχία με βάση τα κριτήρια που έθεσε για τον εαυτό της η ΕΕ είναι σαφής, υπάρχουν μια σειρά από δεδομένα αλλά και ποιοτικά στοιχεία που είναι σε θέση να μετριάσουν όλον αυτόν τον ενθουσιασμό.

Η πρώτη –ιδιαίτερα ορατή– συνέπεια είναι ο εγκλωβισμός πολύ μεγάλου αριθμού προσφύγων στα ελληνικά νησιά στα θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία. Η Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας παρείχε τη βάση για την κατ' εξαίρεση εξέταση στα σύνορα των αιτήσεων ασύλου των προσφύγων που εισέρχονται στο ελληνικό έδαφος από την Τουρκία μετά την 20 Μαρτίου 2016.

Η ρύθμιση αυτή αποτυπώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το άρθρο 60 του Ν.4375/2016, σύμφωνα με το οποίο εφαρμόζονται ειδικές διατάξεις σε σχέση με την εξέταση των αιτημάτων ασύλου «σε περίπτωση αφίξεων που αφορούν μεγάλο αριθμό πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι υποβάλλουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας στα σύνορα ή σε ζώνη διέλευσης λιμένων ή αερολιμένων της χώρας ή ενόσω παραμένουν σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης».

Αποτέλεσμα αυτής της επιλογής είναι όχι μόνο η υποχρεωτική παραμονή πολύ μεγάλου αριθμού προσφύγων στα νησιά υπό άθλιες και προσβλητικές για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια συνθήκες διαβίωσης και η δημιουργία έντονων προβλημάτων στις περιοχές αυτές, αλλά κυρίως η φαλκίδευση του δικαιώματός τους για παροχή διεθνούς προστασίας, καθώς δυνάμει της νομοθεσίας που υιοθετήθηκε τα αρμόδια όργανα απέρριψαν την αίτηση ασύλου πολλών αιτούντων με χώρα προέλευσης τη Συρία με το σκεπτικό ότι η Τουρκία αποτελεί ως προς αυτούς «ασφαλή τρίτη χώρα». Επομένως, η Κοινή Δήλωση στην πρά-

ξη ακύρωσε ή δυσκόλεψε την παροχή διεθνούς προστασίας για μεγάλο αριθμό προσφύγων προερχόμενων από τη Συρία.

Επίσης, όπως συνήθως συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις, η κίνηση των προσφύγων αναζήτησε άλλους διαδρόμους. Και παρά το γεγονός ότι αναμφίβολα η διαπίστωση της Επιτροπής για τη μείωση του αριθμού των διελεύσεων είναι ορθή (με κόστος για τα δικαιώματα των προσφύγων φυσικά), ωστόσο είναι εξίσου αληθές ότι μετά τον Μάρτιο του 2016 οι πρόσφυγες υποχρεώθηκαν να επιλέξουν άλλους, πιο επικίνδυνους, δρόμους για το πέρασμά τους στην ΕΕ. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε το πέρασμα από τη Λιβύη προς τη Μάλτα και τη Σικελία αλλά και το πέρασμα του Έβρου. Τα αποτελέσματα σε επίπεδο ναυαγίων και χαμένων ζωών είναι πραγματικά τραγικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες,⁴ από τις αρχές του 2018 έως την 21.6.2018 έχουν χάσει τη ζωή τους σε ναυάγια στη Μεσόγειο περισσότεροι από 1.000 πρόσφυγες, ενώ αύξηση παρουσιάζουν και οι πνιγμοί στον Έβρο.⁵

Τέλος, ακόμα και η αποτελεσματικότητα σε επίπεδο επιστροφών στην Τουρκία είναι εξαιρετικά χαμηλή: στα δυόμισι χρόνια της εφαρμογής της, 1.738 άνθρωποι επιστράφηκαν στην Τουρκία στη βάση της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας.⁶ Συνεπώς, η Κοινή Δήλωση έχει λειτουργήσει πολύ περισσότερο κυρίως σε σχέση με την αποτροπή της μετακίνησης των προσφύγων από τα νησιά στην ενδοχώρα και πολύ λιγότερο στο επίπεδο των επιστροφών στην Τουρκία, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται στα νησιά ακραίες καταστάσεις συγκέντρω-

4. *CNN Greece*, «Υγρός τάφος η Μεσόγειος: Πάνω από 1,000 μετανάστες έχουν πνιγεί από την αρχή του 2018», 22.06.2018 (<https://bit.ly/2MYu9fN>).

5. Νικολέτα Δρούγκα, «Προσφυγικό: Διασχίζοντας τον Έβρο», *Euronews*, 04.05.2018 (<https://bit.ly/2xzAHML>).

6. *Returns from Greece to Turkey*, UNCHR, 30.09.2018 (<https://bit.ly/2QMs6xW>).

σης προσφυγικού πληθυσμού υπό άθλιες βιοτικές συνθήκες. Αυτό καταδεικνύει ότι η αποτελεσματικότητα ορίζεται εκ μέρους της Ευρώπης πολύ περισσότερο βάσει του φόβου που δημιουργεί σε όσους σκέφτονται να κάνουν το ταξίδι, εκπέμποντας το μήνυμα «μην σκεφτείτε να έρθετε στην Ευρώπη γιατί θα κάνουμε τη ζωή σας κόλαση», παρά στον πραγματικό αριθμό των επιστροφών που πραγματοποιούνται.

Αν λοιπόν μπορεί κάποιος να είναι ευχαριστημένος με την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, αυτό το δικαιούται μόνο η ευρωπαϊκή γραφειοκρατία, που κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να τιθασεύσει την προσφυγική κρίση έτσι ώστε να μπορεί να κάνει τους σχεδιασμούς της με πολύ μικρότερη πίεση. Όμως το τίμημα για αυτήν την «επιτυχία» είναι τόσο η αύξηση των θανάτων προσφύγων στα νερά της Μεσογείου, ως αποτέλεσμα των πιο επικίνδυνων δρόμων ταξιδιού, όσο και η υπονόμηση των δικαιωμάτων των προσφύγων με την καθιέρωση έκτακτων διαδικασιών στα σύνορα αλλά και τη δημιουργία και συντήρηση αφόρητων συνθηκών διαβίωσης στα ελληνικά νησιά. Τίμημα εξαιρετικά δυσμενές για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου.

ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΛΕΦΤΑ;

•

07

**Αποκάλυψη: Σκανδαλώδες πάρτι
1 δισ. ευρώ στο προσφυγικό με την
υπογραφή ΣΥΡΙΖΑ.¹**

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ των ευρωπαϊκών κονδυλίων για τη διαχείριση των μεικτών μεταναστευτικών ροών αναδείχθηκε σε θέμα κομβικό στην ατζέντα του 2015-2016, δημιουργώντας συχνές αντεγκλήσεις μεταξύ φορέων, οργανώσεων, κοινοβουλευτικών κομμάτων, της κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ένα ολόκληρο παιχνίδι απόδοσης ευθυνών (blame game) εκτυλίχθηκε τη σχετική περίοδο, με τον αρμόδιο υπουργό να παρέχει αντιφατικά στοιχεία και να δέχεται τόσο φίλια όσο και εχθρικά πυρά για ανεπάρκεια και κακοδιαχείριση, και να ανταπαντά ότι «παρά τα λάθη ... κουτσά-στραβά τα καταφέραμε».²

Η αλήθεια είναι φυσικά αρκετά πιο περίπλοκη και εδώ θα προσπαθήσουμε επιγραμματικά να συνοψίσουμε κάποια βασικά της στοιχεία. Μια αρκετά μετριοπαθής αποτύπωση των ποσών υπολογίζει ότι την περίοδο 2015-2016 διατέθηκαν στην Ελλάδα από διάφορες πηγές 803 εκ. δολάρια.³ Πολλά από αυτά διατέθηκαν απευθείας στην κυβέρνηση, ενώ ένα εξίσου μεγάλο ποσό δόθηκε απευθείας σε διεθνείς οργανώσεις, δεδομένης της διοικητικής αδυναμίας των ελληνικών αρχών να διαχειριστούν τα προγράμματα στέγασης, συνοδευτικών υπηρεσιών κ.λπ. Διόλου ευκαταφρόνητα είναι επίσης τα ποσά που εξασφαλίστηκαν από άλλες πηγές, όπως π.χ. κυβερνήσεις, άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία, fundraising των ίδιων των οργανώσεων κ.λπ.

1. Άρης Χατζηγεωργίου, «Αποκάλυψη: Σκανδαλώδες πάρτι 1 δισ. ευρώ στο προσφυγικό με την υπογραφή ΣΥΡΙΖΑ», *Ελεύθερος Τύπος*, 15.04.2017 (<https://bit.ly/2O0uovl>).

2. «Μουζάλας: Κουτσά-στραβά τα καταφέραμε καλά στο προσφυγικό» *Το Βήμα*, 15.10.2016 (<https://bit.ly/2yIRcJH>).

3. «Full Breakdown of What Money Went Where in Greece 2015-2016», *News Deeply* 31.03.2017 (<https://bit.ly/2yLuuAw>).

Παράλληλα, το πολυετές χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΕΕ έχει προϋπολογίσει για την Ελλάδα 295 εκ. ευρώ για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και 215 εκ. ευρώ για το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας για την περίοδο 2014-2020,⁴ ενώ οι δυνατότητες έκτακτης χρηματοδότησης από την ΕΕ και από άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία, όπως ο Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Νορβηγίας, Ισλανδίας και Λιχτενστάιν), παραμένουν επίσης σημαντικές.

Ομολογουμένως, η έλλειψη εθνικού σχεδίου και η συνεχής απαξίωση του αρμόδιου υπουργείου ως κεντρικού φορέα συντονισμού δημιούργησε ένα διαχειριστικό χάος. Έτσι, η διαχείριση έγινε, και συνεχίζει εν πολλοίς να γίνεται, με τρόπο περιστασιακό, υπό την ξεκάθαρη απουσία σχεδίου που το ίδιο το υπουργείο θα έπρεπε εδώ και καιρό να έχει παρουσιάσει. Σημαντικό ρόλο στο διαχειριστικό χάος έπαιξε επίσης η ανάδειξη και άλλων κυβερνητικών παραγόντων με αποφασιστική δύναμη στο προσκήνιο, όπως το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης που κλήθηκε να κατασκευάσει τα κέντρα φιλοξενίας ή το Οικονομίας στο οποίο εκ των υστέρων μεταφέρθηκε η ευθύνη διαχείρισης του πολυετούς χρηματοδοτικού προγράμματος 2014-2020.

Είναι αυτονόητο ότι τα ζητήματα κακοδιαχείρισης και σπατάλης χρηματικών πόρων είναι εξαιρετικά σημαντικά και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Η αναντιστοιχία μεταξύ των σημαντικών διαθέσιμων πόρων και της ανυπαρξίας ενός ανθρώπινου συστήματος υποδοχής έχει υπογραμμιστεί από διάφορους εμπλεκόμενους φορείς. Πολύ μικρότερη προσοχή έχει δοθεί στο Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας, παρά την εδώ και χρόνια διαπιστωμένη τάση για περαιτέρω στρατιωτικοποίηση των ευρωπαϊκών συνόρων υπό το πρόσχημα της διαχείρισης της

4. Στοιχεία από την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Διαχείρισης Προγραμμάτων του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (<http://www.amifisf.gr/>).

μετανάστευσης.⁵ Μια παράμετρος που επίσης δεν έχει επαρκώς αναδειχτεί είναι ότι, σε ένα θέμα το οποίο εμπλέκει αρμοδιότητες πολυάριθμων υπουργείων (Μεταναστευτικής Πολιτικής, Προστασίας του Πολίτη, Ναυτιλίας, Εργασίας, Υγείας, Εξωτερικών, Εθνικής Αμύνης, Οικονομικών κ.λπ.), οι χρόνιες δυσλειτουργίες δεν μπορούν παρά να αποδοθούν σε κεντρικές κυβερνητικές επιλογές και όχι σε ένα μόνο υπουργείο ή ένα μόνο πρόσωπο.

Μια ακόμα σημαντικότερη παράμετρος –αυτή που συστηματικά αποσιωπάται δυστυχώς από το σύνολο σχεδόν των εμπλεκόμενων– είναι ότι το σύστημα ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων είναι σχεδιασμένο ώστε να παράγει από μόνο του πολιτική, μια πολιτική συμβατή με τους κεντρικούς σχεδιασμούς της ΕΕ για την αποτροπή της μετανάστευσης. Έτσι, η ΕΕ δεν έχει κανένα πρόβλημα να διαθέσει γενναία χρηματοδότηση για το πρόγραμμα μετεγκατάστασης, τη σίτιση στα καμπ ή, ακόμα περισσότερο, τα αμυντικά συστήματα και τα συστήματα παρακολούθησης συνόρων.

Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο για ζητήματα τα οποία θεωρεί ως δευτερεύοντα, όπως για παράδειγμα η ένταξη τόσο των αναγνωρισμένων προσφύγων όσο και των νομίμως διαμενόντων μεταναστών. Ακόμα χειρότερα, δεν συμβαίνει το ίδιο για ζητήματα που η ΕΕ τεχνηέντως αντιμετωπίζει ως ανύπαρκτα, όπως για παράδειγμα τους ανθρώπους «χωρίς χαρτιά». Έτσι, μπορεί ένας αιτών άσυλο να δικαιούται χρηματικό επίδομα, σίτιση ή στέγαση, αν όμως το αίτημά του εξεταστεί και απορριφθεί αυτό σταματάει να ισχύει. Θα μπορούσε κάποιος να αντιτείνει ότι το ίδιο συμβαίνει και στις άλλες χώρες της ΕΕ, ωστόσο τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι: οι χώρες τις ΕΕ μπορούσαν γεωγραφικά να κλείσουν τα σύνορά τους όταν αποφάσισαν ότι

5. Αποστόλης Φωτιάδης, *Πώς η επέκταση του στρατιωτικο-βιομηχανικού συμπλέγματος στην Ευρώπη αλλάζει ριζικά την ΕΕ*, 24.08.2017 (<https://bit.ly/2twdEAt>).

«δεν αντέχουν άλλους», ενώ στο Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης φρόντισαν να υποδεχτούν μόνο ανθρώπους «που είναι πολύ πιθανό να χρήζουν διεθνούς προστασίας»,⁶ αποφεύγοντας με αυτόν τον τρόπο εξαρχής το πρόβλημα ενός πολυάριθμου πληθυσμού χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.

Έτσι, η Ελλάδα αφήνεται σταδιακά μόνη της να διαχειριστεί «όλους τους άλλους». Αυτό φυσικά δεν εξιλεώνει την ελληνική κυβέρνηση για τη μνημειώδη κακοδιαχείριση και τις καταστροφικές επιλογές των αρμόδιων υπουργών της. Εντούτοις, αναδεικνύει τη μεγάλη εικόνα την οποία πρέπει να έχουμε πάντα στο μυαλό μας, διότι η μισή αλήθεια είναι χειρότερη από ένα ψέμα.

Όταν λοιπόν αντιμετωπίζουμε το θέμα της κακοδιαχείρισης των κοινοτικών κονδυλίων, το κομβικό ερώτημα το οποίο πρέπει να θέσουμε είναι: «μα καλά, μετά από τόση δημοσιότητα, οι ευρωπαϊκοί θεσμοί δεν τα γνωρίζουν όλα αυτά»; Εδώ βρίσκεται το πραγματικό ζητούμενο: όχι μόνο τα γνωρίζουν, αλλά τους βολεύουν κιόλας. Με μια ιδιότυπη αλλά και γνώριμη διγλωσσία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποιεί το διοικητικό χάος και τις απάνθρωπες συνθήκες που επικρατούν στα νησιά, και όχι μόνο στα νησιά, ώστε να δίνει στους εκτός του εδάφους της πρόσφυγες και μετανάστες το μήνυμα «μην έλθετε γιατί θα γίνει η ζωή σας κόλαση», έχοντας ταυτόχρονα εκπληρώσει τυπικά το δικό της μέρος στη συμφωνία.

Διανύοντας τον όγδοο χρόνο δημοσιονομικής κρίσης, θα έπρεπε να έχει γίνει κατανοητό στις ελληνικές κυβερνήσεις ποιο είναι το αποτέλεσμα όταν η έλλειψη συνεκτικής στρατηγικής συγκρούεται με τον κυνισμό και τους εκβιασμούς της ΕΕ. Γι' αυτό επείγει περισσότερο από ποτέ να καταρτιστεί ένα συνεκτικό και ρεαλιστικό σχέδιο που θα δομήσει στέρεες υποδομές υπό ανθρώπινες συνθήκες.

6. Βλ. ενότητα 4.

ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ
ΕΝΤΑΧΘΟΥΝ ΟΜΑΔΑ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΑΣ
ΤΟΣΕΣ ΧΙΛΙΑΔΕΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ;

•

Το μετριοπαθές Ισλάμ είναι ένας μύθος.¹

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΕΧΕΙ ΜΕΤΑΒΑΛΕΙ αρκετά στοιχεία από τον προ δεκαετιών εαυτό της. Κατά τα χρόνια μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τα (αρκετά αναιμικά) ευρωπαϊκά ακροδεξιά μορφώματα ήταν αντισιωνιστικά, εχθρικά στη μετανάστευση κάθε προέλευσης (ακόμα και αυτή από τον ευρωπαϊκό νότο), μεροληπτικά τοποθετημένα υπέρ των εχόντων και κατά του οργανωμένου συνδικαλισμού και πέραν πάσης συζήτησης ομοφοβικά. Σε αντίθεση προς αυτήν την παράδοση, η σύγχρονη ακροδεξιά μπορεί να είναι μοντέρνα, χαμογελαστή, φιλοευρωπαϊκή (αν και με παλινωδίες), φιλική προς το κράτος του Ισραήλ ή ακόμα και ενεργή υποστηρίκτριά του, φιλική προς την ομοφυλόφιλη επιθυμία. Είναι όμως, σχεδόν πάντα, ξενόφοβη και ισλαμοφοβική. Το κεντρικό μοτίβο στη δημοφιλή και επιτυχή ρητορική της σύγχρονης ακροδεξιάς είναι ότι αποδέχεται την ισοτιμία των διαφορετικών θρησκειών και πολιτισμών, αλλά αντιδρά στην ανάμειξή τους υπερασπιζόμενη την αυτονομία του ευρωπαϊκού πολιτισμού και το κεκτημένο μιας χριστιανικής Ευρώπης.

Σε αυτό το πλαίσιο αξιοποιούνται πραγματικά ή επινοημένα περιστατικά παραβατικής συμπεριφοράς μεταναστών και προσφύγων προκειμένου να αποδειχτεί η αυτοεκπληρούμενη προφητεία ότι «η πολυπολιτισμική κοινωνία έχει αποτύχει».

Θα ήταν χρήσιμο κατ' αρχάς να επισημάνουμε ότι η πολυπολιτισμικότητα μιας σειράς ευρωπαϊκών κοινωνιών (ιδίως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας, αλλά και δευτερευόντως του Βελγίου, της Ολλανδίας και της Γερμανίας) είναι αποτέλεσμα ακριβώς του αποικιοκρατικού παρελθόντος αυτών των

1. Σίσσυ Αλωνιστιώτου, «Σώτη Τριανταφύλλου: Το μετριοπαθές Ισλάμ είναι ένας μύθος», η Καθημερινή, 29.11.2015 (<https://bit.ly/2OJsC1U>).

κοινωνιών. Η αναγκαία σχέση μεταξύ μητρόπολης-αποικίας δημιούργησε σχέσεις και προκάλεσε αμοιβαίες μετακινήσεις και μετεγκαταστάσεις. Κάπως έτσι, ένα μικρό τμήμα του πληθυσμού των αποικιών εγκαταστάθηκε στο κέντρο της μητρόπολης. Η όψιμη κριτική αυτής της διαδικασίας μάλλον δεν πείθει για την ειλικρίνειά της.

Πέρα ωστόσο από την κάπως μακρινή πλέον εποχή της αποικιοκρατίας, η μετανάστευση μουσουλμανικού πληθυσμού στο κέντρο της Ευρώπης υπήρξε αποτέλεσμα και πιο σύγχρονων οικονομικών σχεδιασμών. Τα 3 εκατομμύρια Τούρκων εργατών και των οικογενειών τους που ζουν σήμερα στη Γερμανία εξυπηρέτησαν την ανάπτυξη της γερμανικής οικονομίας μετά τον πόλεμο. Η εγκατάσταση αυτού του πληθυσμού ενεργοποίησε επίσης μια διαδικασία που πλέον δεν έχει επιστροφή. Παρεμπιπτόντως, αυτό υπήρξε ένα παράδειγμα μάλλον ομαλής ένταξης. Ομοίως ο ιδιότυπος δυναμισμός της βρετανικής οικονομίας σε μεγάλο βαθμό οφείλεται και στην ένεση που προσέφεραν οι νεανικοί πληθυσμοί των παλιών αποικιών. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις οι πληθυσμοί αυτοί έχουν σήμερα σημαντικούς πολιτικούς εκπροσώπους τόσο στην κεντρική πολιτική σκηνή όσο και στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Όπως είχαμε επισημάνει και σε προηγούμενη έκδοση,² ο πληθυσμός των πολιτών τρίτων χωρών στην Ελλάδα παραμένει σε πολύ μεγάλο βαθμό χριστιανικός. Από τα 700.000 των αλλοδαπών που ζούσαν στη χώρα μας το 2011, μόλις το 10% προερχόταν από μουσουλμανικές χώρες (ιδίως Αφγανιστάν, Πακιστάν). Μιλάμε δηλαδή για 70.000 ανθρώπους, λιγότερο από το 1% του πληθυσμού. Η είσοδος προσφυγικού πληθυσμού, ιδίως από την Συρία, μετά το 2015 έχει αναμφίβολα αυξήσει

2. Βασίλης Παπαστεργίου & Ελένη Τάκου, *Έντεκα Μύθοι και Περισσότερες Αλήθειες: Η Μετανάστευση στην Ελλάδα*, *Ανανεωμένη Έκδοση 2015*, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ.

αυτόν τον πληθυσμό, σε σημείο πλέον που προσδιορίζεται σε ποσοστό 1% επί του γενικού πληθυσμού. Καμία σχέση δηλαδή με τα εξωφρενικά νούμερα που διακινεί η ποικιλώνυμη ελληνική ακροδεξιά που είναι προφανές ότι παίζει –κατά την προσφιλή της τακτική– το παιχνίδι της χρήσης αυθαίρετων αριθμών.

Ο ακραίος ριζοσπαστικός ισλαμισμός αποτελεί πράγματι λόγο ανησυχίας και δεν είναι καθόλου αδικαιολόγητη η κινητοποίηση και η λήψη μέτρων για τον περιορισμό του. Ας μην φεύγει ωστόσο από την προσοχή μας ότι ο συγκεκριμένος ριζοσπαστισμός τροφοδοτείται από την κοινωνική περιθωριοποίηση και τις διακρίσεις. Από αυτήν τη σκοπιά ο θεοπισμένος ελληνικός ρατσισμός (με κορυφαίο παράδειγμα τις παλινωδίες για την κατασκευή ισλαμικού τεμένους στην Αθήνα) αντικειμενικά τροφοδοτεί τις –λιγοστές πάντως– ριζοσπαστικές τάσεις στη χώρα μας.

Σε αυτό το πλαίσιο θα ήταν πολύ χρήσιμη η διεκδίκηση της πολιτικής συμμετοχής αλλά και εκπροσώπησης του μεταναστευτικού και προσφυγικού πληθυσμού στην πολιτική σκηνή. Στο ζήτημα αυτό, τα κόμματα της Αριστεράς, αλλά και ευρύτερα του δημοκρατικού τόξου, θα πρέπει να παίξουν τον ρόλο του επιταχυντή, κάτι που στη χώρα μας δεν φαίνεται ούτε να επιδιώκεται, αλλά ούτε και να κατανοείται ως ζήτημα.

ΠΟΙΑΝΟΥ Η ΥΓΕΙΑ
ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ ΤΕΛΙΚΑ;

•

09

Χιλιάδες άνθρωποι, πρόσφυγες και μετανάστες, μεταξύ των οποίων πολλά μικρά παιδιά, εισέρχονται καθημερινά στην Ελλάδα [...] Ο κίνδυνος για την υγεία των εισερχομένων, αλλά και κατ' επέκταση για τη Δημόσια Υγεία, είναι προφανής και μεγάλος.¹

(Ερώτηση 38 Βουλευτών της ΝΔ, 9.3.2016)

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ, στο πεδίο της δημόσιας υγείας, η κυβερνητική ρητορική έχει κατά πολύ μετατοπιστεί από τις «υγειονομικές βόμβες» που κληθήκαμε να αποδομήσουμε στο παρελθόν.¹ Τόσο που ο πρώην Υπουργός Μεταναστευτικής Πολιτικής αναρωτήθηκε σε συνέντευξή του: «Γιατί θεωρείται φυσικό και δεν θαυμάζεται, συγχωρέστε μου τη λέξη, ότι μέσα σε 1,5 εκατομμύριο που πέρασαν από τη χώρα μας, δεν είχαμε επιδημίες, δεν είχαμε αρρώστιες, δεν είχαμε παρά ελάχιστους θανάτους που να οφείλονται σε συνθήκες, και που της Μόριας, κατά πάσα πιθανότητα οφείλονταν στις συνθήκες»,² τη στιγμή που η πολιτική του γεωγραφικού περιορισμού στα νησιά και οι άθλιες συνθήκες στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης προκάλεσαν τον θάνατο τουλάχιστον έξι ανθρώπων μόνο στο τρίμηνο Νοέμβριος 2016 - Ιανουάριος 2017;³

Δεν ξέρουμε αν οι θάνατοι «μας έκαναν σοφότερους», όπως ανέφερε σε μία ομολογουμένως ατυχή δήλωση ο Γ. Μουζάλας, ωστόσο δεν φαίνεται να έχει εμπεδωθεί ακόμα η απλή αλήθεια: δεν αποτελούν οι μετανάστες και οι πρόσφυγες κίνδυνο για τη δημό-

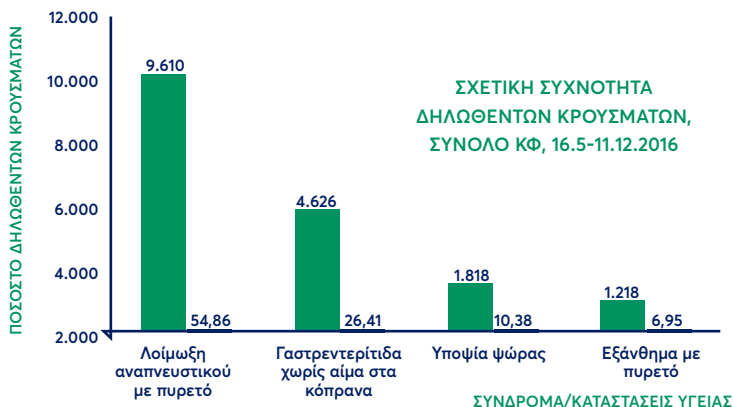
1. Βασίλης Παπαστεργίου & Ελένη Τάκου, *Έντεκα Μύθοι και Περισσότερες Αλήθειες: Η Μετανάστευση στην Ελλάδα*, Αναεωμένη Έκδοση 2015, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, σ. 35-42.

2. «Συνέντευξη υπουργού κ. Γιάννη Μουζάλα στον ΣΚΑΙ», *Δελτίο Τύπου*, 10.01.2018 (<https://bit.ly/2ttRiQc>).

3. «Greek Hotspots: Deaths Not to Be Forgotten», *RSA*, 15.06.2017 (<https://bit.ly/2ls51vi>).

σια υγεία, αντίθετα οι συνθήκες στις οποίες υποχρεώνονται να διαβιούν συνιστούν κίνδυνο για τη δική τους υγεία. Από τον Μάιο του 2016, το ΚΕΕΛΠΝΟ διεξάγει εβδομαδιαία επιδημιολογική παρατήρηση σε όλα τα κέντρα διαμονής μεταναστών και προσφύγων και συλλέγει δεδομένα για σύνδρομα και καταστάσεις υγείας που έχουν σημασία από πλευράς δημόσιας υγείας.⁴

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων για το β' εξάμηνο του 2016 επιβεβαιώνει πλήρως την εικόνα που είχαμε και παλαιότερα:⁵ η συντριπτική πλειοψηφία των διαγνώσεων αφορά σε λοιμώξεις του αναπνευστικού, γαστρεντερικές διαταραχές και δερματοπάθειες, που συνδέονται, κατά κοινή ομολογία, με τον συνωστισμό, την έλλειψη συνθηκών υγιεινής και την ποιότητα του φαγητού. Ίδια και χειρότερη εικόνα παρατηρείται στα –εκ νέου υπερπλήρη– κέντρα διοικητικής κράτησης μεταναστών και στα αστυνομικά τμήματα, όπου οι αυτοψίες του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες χαρακτηρίζουν τις συνθήκες ως «απερίγραπτες».⁶

4. Βλ. Ιστοσελίδα του ΚΕΕΛΠΝΟ (<https://bit.ly/29Vaa19>).

5. Βασίλης Παπαστεργίου & Ελένη Τάκου, στο ίδιο.

6. Έλλη Ζώτου, «Κράτηση η νέα τάση στη διαχείριση του προσφυγικού», Η Αυγή, 18.01.2018 (<https://bit.ly/2loXZHX>).

Η εικόνα αυτή επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα μεγάλων ιατρικών οργανώσεων όπως οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, οι οποίοι προσθέτουν επίσης και τον παράγοντα της επιδείνωσης της ψυχικής υγείας των –ήδη επιβαρυσμένων από τη φυγή και το ταξίδι– ανθρώπων ακριβώς λόγω των ακατάλληλων συνθηκών διαβίωσης στους οργανωμένους χώρους φιλοξενίας.⁷ Η ίδια εικόνα επιβεβαιώνεται επίσης από άλλες κλινικές μελέτες, που συνδέουν άμεσα τις συχνότερα παρατηρούμενες παθήσεις (αναπνευστικές, δερματολογικές κ.λπ.) με τις συνθήκες διαβίωσης.⁸ Όλα τα στοιχεία λοιπόν κατατείνουν στο ίδιο συμπέρασμα: μιλάμε για έναν πληθυσμό που κατά τεκμήριο κινδυνεύει κυρίως από τις συνθήκες διαβίωσης.

Η εικόνα αυτή αφορά τους χώρους μαζικής διαμονής, δηλαδή Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και Κέντρα Φιλοξενίας, και δεν έχει φυσικά καμία σχέση με τον πληθυσμό που διαβιεί σε ξενώνες ή σε διαμερίσματα,⁹ όπου καμία επιδημιολογική παρατήρηση δεν καταγράφει περιστατικά διαφορετικά από τον γενικό πληθυσμό. Ο εμβολιασμός των ανηλίκων επίσης ακολουθεί τα πρότυπα του γενικού πληθυσμού.¹⁰

Έτσι, παρά τα καταγεγραμμένα προβλήματα επαρκούς πρόσβασης στο σύστημα υγείας,¹¹ δεν μπορούμε παρά να σημειώσουμε ότι η κατάσταση για τους πληθυσμούς που διαμένουν σε ανθρώπινες συνθήκες εντός των αστικών κέντρων είναι πολύ

7. «Στην Ελλάδα του 2016: Οι ευάλωτοι άνθρωποι μένουν πίσω», Έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, 20.10.2016 (<https://bit.ly/2tvcDIW>).

8. Rojek A. κ.ά. *Clinical assessment is a neglected component of outbreak preparedness: evidence from refugee camps in Greece*, BMC, 19.03.2018 (<https://bit.ly/2MoomzX>).

9. Για το πρόγραμμα στέγασης, βλ. <http://estia.unhcr.gr/en/home/>

10. *Γιατί δεν κινδυνεύει η υγεία των παιδιών από τα προσφυγόπουλα*, Υπουργείο Παιδείας, 03.02.2017 (<https://bit.ly/2lDzOwd>).

11. *Παραβίαση Δικαιωμάτων Προσφύγων από τη Διοίκηση - Κοινή Επιστολή, Generation 2.0 For Rights Equality and Diversity*, 04.08.2017 (<https://bit.ly/2KiWkFw>).

καλύτερη. Αυτό ωστόσο δεν είναι μια απλή λεπτομέρεια: η ευθύνη του κράτους είναι αυτονόητα πολύ μεγαλύτερη για τους πληθυσμούς για τους οποίους υπάρχει στέρψη ελευθερίας. Όταν σου στερώ ως κράτος, για οποιονδήποτε λόγο, την ελευθερία, έχω ακόμα μεγαλύτερη ευθύνη για την υγεία και τη σωματική σου ακεραιότητα. Αυτό αφορά όχι μόνο τα κέντρα κράτησης και τα αστυνομικά τμήματα αλλά και τα νησιά, δεδομένου ότι η απόφαση επιβολής γεωγραφικού περιορισμού συνιστά μέτρο περιορισμού της ελευθερίας¹² και άρα καθιστά και το καθεστώς διαβίωσης των ανθρώπων πλήρη ευθύνη των αρμόδιων αρχών.

12. «Νόμιμοι περιορισμοί ελευθερίας αιτούντων άσυλο πέραν της κράτησης», Εισήγηση του συντονιστή της Ν.Υ. του ΕΣΠ στο συνέδριο του προγράμματος *Θεμελιώδη Δικαιώματα του Ανθρώπου και η εφαρμογή τους* 15.01.2018 (<https://bit.ly/2MpebLH>).

ΕΚΑΝΕ Ο ΣΥΡΙΖΑ
ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΞΕΦΡΑΓΟ
ΑΜΠΕΛΙ;

•

Επί κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ όλοι κατάλαβαν ότι η Ελλάδα είναι ξέφραγο αμπέλι. Δεν ακολούθησε καμία αποτρεπτική πολιτική. Εξίσωσε τους οικονομικούς μετανάστες με τους πρόσφυγες και τους άφησε να συνεχίσουν το ταξίδι τους στην Ευρώπη.¹ (Κυριάκος Μητσοτάκης, Εφημερίδα των Συντακτών, 2.03.2016)

Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία έφερε μια αλλαγή στο καθεστώς της γενικευμένης κράτησης. Δυστυχώς όμως τα πράγματα δεν άργησαν να επανέλθουν στο πρότερο καθεστώς: τα τελευταία επίσημα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν ανέφεραν 3.661 κρατούμενους σε διοικητική κράτηση μόνο στην ενδοχώρα, με τον τότε Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής να δηλώνει ότι «τα κλειστά κέντρα κράτησης μεταναστών θα βοηθήσουν στη διαδικασία ασύλου».² Η εικόνα του μεγάλου αριθμού διοικητικά κρατουμένων επιβεβαιώνεται από την πρόσφατη έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη που κατέγραψε 2.598 κρατούμενους σε Προαναχωρησιακά κέντρα.³

Αυτήν τη στιγμή λειτουργούν στη χώρα οχτώ προαναχωρησιακά κέντρα κράτησης (ΠΡΟΚΕΚΑ): Πέτρου Ράλλη, Αμυγδαλέζα, Κόρινθος, Ξάνθη, Παρανέστι Δράμας, Φυλάκιο Ορεστιάδας, Μόρια και Κως. Στον αριθμό των κρατουμένων σε αυτά πρέπει όμως να συνυπολογιστεί και ο άγνωστος σε μεγάλο βαθμό αριθμός ανθρώπων που κρατούνται υπό το καθεστώς της διοικητικής κράτησης σε αστυνομικά τμήματα: μια τελευταία εκτίμηση ανέβαζε τον αριθμό αυτό σε 1.300 άτομα, καθι-

1. Μπάμπης Αγρολάμπος, «Ξέφραγο αμπέλι η Ελλάδα του ΣΥΡΙΖΑ», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 02.03.2016 (<https://bit.ly/2Rysgd5>).

2. «Μουζάλας: Τα κλειστά κέντρα κράτησης μεταναστών θα βοηθήσουν στη διαδικασία ασύλου», *Huffington Post*, 31.03.2017 (<https://bit.ly/2tDo2FS>).

3. Ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τις Επιστροφές Αλλοδαπών 2017 (<https://bit.ly/2Tbi0lu>).

στώντας τον συνολικό αριθμό των διοικητικά κρατούμενων στη χώρα μας από τους μεγαλύτερους στην ΕΕ.⁴ Μεταξύ των κρατούμενων βρίσκονται δυστυχώς και πολλοί ασυνόδευτοι ανήλικοι.⁵

Τι προβλέπει ο νόμος και τι γίνεται πραγματικά;

Η διοικητική κράτηση μπορεί να επιβληθεί κατά τον ελληνικό νόμο σε καθέναν που βρίσκεται παράνομα στο ελληνικό έδαφος. Η κράτηση είναι δυνητική και επιβάλλεται κυρίως όταν ο αλλοδαπός κρίνεται επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια και όταν η κράτηση κρίνεται επιβεβλημένη προκειμένου να εξασφαλιστεί η απέλασή του από τη χώρα. Κυρίως, η κράτηση πρέπει να κρίνεται εξατομικευμένα για τον κάθε αλλοδαπό και να αποτελεί το έσχατο μέσο, αφού πρώτα έχουν εξαντληθεί όλες οι άλλες δυνατότητες.

Δυστυχώς, η πράξη είναι πολύ διαφορετική. Πρόσφατα άλλωστε βουλευτές της κυβερνητικής πλειοψηφίας ανέφεραν συλλήψεις αλλοδαπών που έχουν ισχυρούς βιοτικούς δεσμούς με τη χώρα μας και μάλιστα είναι εν δυνάμει δικαιούχοι νόμιμης διαμονής.⁶ Παρατηρούμε λοιπόν ότι, μετά από μια τάση απομάκρυνσης από τη γενικευμένη κράτηση το 2015, έχει επανέλθει η πρακτική η διοίκηση να εφαρμόζει την κράτηση αδιακρίτως χωρίς να εξετάζει τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για την επιβολή της. Κατ' αυτόν τον τρόπο όμως φυλακίζονται συλλήβδην άνθρωποι που δεν έχουν διαπράξει κάποια αξιόποινη πράξη και το μόνο τους παράπτωμα είναι ότι δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα.

4. Έλλη Ζώτου, «Κράτηση η νέα τάση στη διαχείριση του προσφυγικού», *Η Αυγή*, 18.01.2018 (<https://bit.ly/2loXZHX>).

5. Myrto Tilianaki, «Asylum-Seeking Kids Locked Up in Greece - Government Should Transfer Children On Their Own From Cells to Safe Housing», *Human Rights Watch*, 23.01.2018 (<https://bit.ly/2n6FKOC>).

6. Κοινοβουλευτικός Έλεγχος 4704 (<https://bit.ly/2Kj6zgf>).

Δυστυχώς, στη δημόσια συζήτηση τα αυτονόητα ακόμα αποσιωπούνται. Ας δούμε μερικά: Πρώτον, η κράτηση αυτή είναι διοικητικού και όχι ποινικού χαρακτήρα. Οι κρατούμενοι μετανάστες δεν είναι εγκληματίες. Δεύτερον, ειδικά όσοι δικαιούνται πολιτικό άσυλο δεν εισέρχονται παράνομα στη χώρα. Τρίτον, εάν η απομάκρυνση από το έδαφος της χώρας δεν επιτυγχάνεται ή είναι εκ των πραγμάτων ανέφικτη, η επί μακρόν κράτηση καθίσταται όχι μόνο άνευ αντικειμένου αλλά και παράνομη.

Δεν μπορεί να αμφισβητήσει κανείς ότι η σύλληψη και η απομάκρυνση αλλοδαπών που εισήλθαν παράτυπα στη χώρα επαφίεται στις αρμοδιότητες του κράτους. Αυτό θα τεθεί ως ζήτημα ακόμα επιτακτικότερα τα επόμενα χρόνια, δεδομένου ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ανθρώπων που εισήλθαν το 2015-2016 προέρχονται από χώρες με χαμηλά ποσοστά αναγνώρισης ασύλου και είναι πιθανό να λάβουν εντέλει απορριπτική απόφαση, που σημαίνει ότι αυτομάτως θα εκπέσουν στο καθεστώς των «χωρίς χαρτιά».

Οι αρμοδιότητες όμως αυτές δεν ασκούνται σε κενό αλλά οφείλουν να υπακούν σε γενικούς κανόνες που αφορούν ειδικά ζητήματα, όπως η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, η επαρκής πρόσβαση σε θεμελιώδη δικαιώματα όπως η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ή ο σεβασμός γενικών δικαιωμάτων όπως οι συνθήκες κράτησης και η νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας.⁷

Είναι κομβικής σημασίας να υπάρξει μια στρατηγική ισορροπημένη αφενός ανάμεσα στην πολιτική επιστροφών και, εφόσον θεωρείται αναγκαίο, κράτησης, αλλά και αφετέρου στην αναλογική και λελογισμένη εφαρμογή των νομικών εργαλείων. Επείγει δηλαδή η κατάρτιση ενός επιχειρησιακού σχεδίου για

7. Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης, «Το μαύρο παγόβουνο», *Protagon*, 09.04.2013 (<https://bit.ly/2KjV70Q>).

τα χρονικά όρια της διοικητικής κράτησης και τα εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, δεδομένου ότι η γενικευμένη κράτηση, πέραν των ζητημάτων που θέτει σε επίπεδο προάσπισης στοιχειωδών δικαιωμάτων, κρίνεται βάσει της διεθνούς εμπειρίας δαπανηρή και αναποτελεσματική.

Η διαφαινόμενη εκ νέου γενίκευση της διοικητικής κράτησης αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για το κράτος δικαίου, μετατρέποντας την κράτηση από έσχατο ατομικό διοικητικό μέτρο σε μέσο αποτρεπτικής μεταναστευτικής πολιτικής, ενώ οδηγεί και τον ίδιο τον πληθυσμό στην αφάνεια ώστε να αποφύγει τη σύλληψη, με αποτέλεσμα να υπάρχουν άνθρωποι θεσμικά «αόρατοι». Σε αυτό το πλαίσιο, είναι επίσης επιτακτική ανάγκη να συμμορφωθεί η διοικητική πρακτική με τη νομοθεσία, η οποία ορίζει ότι τα εναλλακτικά μέτρα που δεν συνεπάγονται κράτηση θα πρέπει να προτιμώνται και να λαμβάνονται πάντα υπόψη πριν από την τελική προσφυγή στην κράτηση. Η γενίκευση των εναλλακτικών μέτρων αντί της κράτησης (π.χ. υποχρέωση εμφάνισης σε αστυνομικό τμήμα, παρακράτηση ταξιδιωτικών εγγράφων, παροχή κατάλληλων εγγυήσεων), είναι η μόνη οδός που συνδυάζει την ασφάλεια με τον σεβασμό των δικαιωμάτων.

Γεωγραφικός περιορισμός: μια νέα μορφή κράτησης;

Μετά την εφαρμογή της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας της 18ης Μαρτίου 2016, η Ελληνική Αστυνομία ή/και η Υπηρεσία Ασύλου επιβάλλουν περιορισμούς κυκλοφορίας («γεωγραφικοί περιορισμοί») στους αλλοδαπούς που εισέρχονται χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις στη χώρα δια των θαλάσσιων συνόρων μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου ή την απομάκρυνσή τους από τη χώρα.

Ο νόμος προβλέπει ότι από τον γεωγραφικό περιορισμό εξαιρούνται οι ευάλωτες ομάδες. Ωστόσο, η διοικητική διαδικασία διαπίστωσης της ευαλωτότητας είναι μια διαδικασία εξαιρετικά προβληματική, γεγονός που στοιχειοθετείται από όλες τις

οργανώσεις που εργάζονται στο πεδίο.⁸ Σε κάθε περίπτωση πάντως, η επιβολή μέτρου περιορισμού διαμονής στη διοικητική περιφέρεια κάθε νησιού συνιστά μέτρο περιορισμού της ελευθερίας, κατά συνέπεια η συστηματική και αδιάκριτη επιβολή του είναι αυθαίρετη. Αυτό που διαμορφώνεται δυστυχώς μετά τη συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας είναι η συλλήβδην μετατροπή ολόκληρων νησιών σε χώρους κράτησης, και τούτο είναι εξαιρετικά προβληματικό τόσο για την ασφάλεια όσο και την κοινωνική συνοχή ολόκληρων περιοχών.

8. Βλ. ενδεικτικά: «Δραματική επιδείνωση των συνθηκών για τους αιτούντες άσυλο στη Λέσβο», *Γιατροί Χωρίς Σύνορα*, 13.07.2017 (<https://bit.ly/2MjykCE>). Και *Borderlines of Despair: First-line reception of asylum seekers at the Greek borders*, Social Change Initiative/Greek Council for Refugees, 25.05.2018 (<https://bit.ly/2OuxoeG>).

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ
ΜΑΣ ΠΑΙΡΝΟΥΝ ΟΙ
ΞΕΝΟΙ ΤΙΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ;

•

Καμία δωρεάν παροχή στους «πρόσφυγες» τη στιγμή που υπάρχουν άνεργοι και άστεγοι Έλληνες.¹

Σε προηγούμενη έκδοση² είχαμε κάνει κάποιες σκέψεις και είχαμε παραθέσει κάποια στοιχεία σχετικά με τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας. Σχηματικά μιλώντας, είχαμε ισχυριστεί ότι η αύξηση του αριθμού των μεταναστών κατά τη δεκαετία 1998-2008 είχε συνοδευτεί από μια δυναμική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας (ρυθμός αύξησης ΑΕΠ 3,5% ετησίως, μείωση ανεργίας από το 11,4% στο 7,9%, αύξηση του αριθμού θέσεων απασχόλησης κατά 540.000), πράγμα που υποδεικνύει ότι υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις η μετανάστευση συνοδεύεται από τη δημιουργία θέσεων εργασίας και όχι από την αποστέρησή τους από τον ντόπιο πληθυσμό. Είχαμε επίσης ισχυριστεί, βασισμένοι σε στοιχεία της Eurostat,³ ότι η κρίση μετά το 2008 έπληξε τους μετανάστες αρκετά περισσότερο από ό,τι τον ντόπιο πληθυσμό και μάλιστα τους παλαιότερους μετανάστες περισσότερο από ό,τι τους νέους.

Θεωρούμε ότι αυτές οι διαπιστώσεις εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα: ωστόσο υπάρχουν και ορισμένες εξελίξεις μετά το 2014 που αξίζει να επισημανθούν.

Το αυξημένο προσφυγικό ρεύμα μεταξύ 2014-2018 υπήρξε μια εξέλιξη με μικρή επίπτωση στην αγορά εργασίας. Η πλειοψηφία του προσφυγικού πληθυσμού στη μεν πρώτη φάση (που μπο-

1. Κυριάκος Βελόπουλος, «Καμία δωρεάν παροχή στους «πρόσφυγες» τη στιγμή που υπάρχουν άνεργοι και άστεγοι Έλληνες...», *Voice News*, 06/07/2018 (<https://bit.ly/2laP×NL>).

2. Βασίλης Παπαστεργίου & Ελένη Τάκου, *Έντεκα Μύθοι και Περισσότερες Αλήθειες: Η Μετανάστευση στην Ελλάδα*, *Ανανεωμένη Έκδοση 2015*, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, σ. 43-45.

3. Μανόλης Γ. Δρεττάκης, «Οι ξένοι δεν παίρνουν τις δουλειές, χάνουν κι αυτές που έχουν», *Η Αυγή*, 01.09.2013 (<https://bit.ly/2KjZ7OF>).

ρούμε σχηματικά να ορίσουμε ως φάση της βάσιμης προσδοκίας μετακίνησης προς τον ευρωπαϊκό βορρά, δηλαδή έως την 20.3.2016) επί της ουσίας δεν επιδίωξε την εύρεση εργασίας στην Ελλάδα, καθώς προείχε η επιδίωξη της γρήγορης εξόδου από τη χώρα. Η περίοδος μετά την 20.3.2016, παρά το γεγονός ότι σήμανε έναν σημαντικό περιορισμό αυτής της δυνατότητας, ωστόσο δεν συνοδεύτηκε από μια μεταβολή σε σχέση με την ένταξη των προσφύγων του 2014-2018 στην αγορά εργασίας. Στη μεγάλη τους πλειοψηφία οι 60.000 πρόσφυγες του διαστήματος αυτού παραμένουν εκτός της αγοράς εργασίας και χωρίς μεγάλη αυξητική τάση ένταξης σε αυτή. Ως αιτίες αυτής της ασύμβατης πορείας θα μπορούσαμε να ορίσουμε α) την προσδοκία που συνεχίζει να υφίσταται για τη μετακίνηση στις χώρες του ευρωπαϊκού βορρά και ιδίως στη Γερμανία είτε με θεσπισμένες διαδικασίες όπως αυτή της οικογενειακής επανένωσης είτε άτυπα, β) τα γλωσσικά εμπόδια, και γ) το γεγονός ότι ιδίως σε σχέση με την πρόσβαση στην αγορά εργασίας οι πολιτικές ένταξης βρίσκονται ακόμα σε εμβρυακό στάδιο. Ενδεικτικό ίσως αυτής της τελευταίας παρατήρησης είναι το γεγονός ότι το Ελληνικό Δημόσιο χρειάστηκε δύο χρόνια και την έκδοση ενημερωτικών σημειωμάτων αλλά και ερμηνευτικής εγκυκλίου,⁴ προκειμένου οι δημόσιες υπηρεσίες να πειστούν να εφαρμόσουν τον υφιστάμενο νόμο ώστε να καταστεί δυνατή η έκδοση Αριθμού Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΜΚΑ) στους πρόσφυγες, που αποτελεί αναγκαίο όρο για την απασχόλησή τους.

Την ίδια στιγμή η ανεργία στη χώρα σταδιακά υποχωρεί. Από το 27,1% του 2014, η Ελληνική Στατιστική Αρχή κατέγραψε για τον Μάιο του 2018 ποσοστό ανεργίας 19,5%.⁵ Το ζήτημα βέ-

4. Βλ. ερμηνευτική εγκύκλιο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με αριθμ. πρωτ. 31547/9662/13-2-2018 σχετικά με την απόδοση ΑΜΚΑ σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας και αιτούντες άσυλο.

5. «ΕΛΣΤΑΤ: Στο 19,5% η ανεργία τον Μάιο», *Η Καθημερινή*, 09.08.2018 (<https://bit.ly/2zq3pRM>).

βαια της ποιότητας των θέσεων εργασίας που δημιουργούνται (μορφή συμβάσεων, αμοιβές) είναι υπαρκτό και σημαντικό. Ωστόσο δεν μπορούμε να μην παρατηρήσουμε ότι σε αντίθεση με όσα μονότονα επαναλαμβάνει η ακροδεξιά χρόνια τώρα, *η καμπύλη της ανεργίας αποδεικνύεται μη σχετική με την καμπύλη των μεταναστών και προσφύγων που ζουν στη χώρα*. Αυτό προκύπτει και από την εμπειρία των ανθρώπων που εργάζονται σε οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες στον προσφυγικό πληθυσμό, οι οποίοι παρατηρούν ότι πρόκειται για έναν πληθυσμό που ακόμα και σήμερα συντηρείται κατά βάση από τα επιδόματα και τις παροχές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ και πολύ λιγότερο από την απασχόλησή του.

Στην πραγματικότητα θα λέγαμε ότι το πρόβλημα είναι ακριβώς το αντίθετο σε σχέση με όσα ισχυρίζεται η ακροδεξιά. Το σημείο στο οποίο υστερεί τραγικά η χώρα μας είναι μια ενεργητική πολιτική ένταξης, με τη μορφή της ενθάρρυνσης της απασχόλησης του προσφυγικού πληθυσμού, της εκπαίδευσης του προσφυγικού πληθυσμού σε σχέση με τη γλώσσα και της άρσης των ποικίλων εμποδίων που η διοίκηση επινοεί και βάζει στον δρόμο των προσφύγων.

Το προσφυγικό ρεύμα στη Γερμανία του 2015 θεωρήθηκε από τμήμα της γερμανικής ελίτ σαν μια ευκαιρία απέναντι στο πρόβλημα της έλλειψης νέων εργατικών χεριών. Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης, η –έστω απρογραμμάτιστη ή και άναρχη– αυτή άφιξη θεωρήθηκε ότι μπορεί να ενταχθεί στο πλαίσιο ενός σχεδιασμού για την ανάπτυξη της γερμανικής οικονομίας. Το πολύ μικρότερο σε αριθμό προσφυγικό ρεύμα στην Ελλάδα θα μπορέσει να βρει μια θέση σε έναν αντίστοιχο σχεδιασμό; Το ερώτημα αυτό θα πρέπει να απαντηθεί κυρίως όχι από τους ίδιους τους πρόσφυγες, αλλά από τους φορείς που εμπλέκονται με την απασχόληση, ιδιωτικούς και δημόσιους.

ΔΕΝ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΕΝΤΑΧΘΟΥΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ
ΝΑ ΓΡΑΦΤΟΥΝ ΣΤΑ
ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΑΣ;

•

Γιατί αφού η κυβέρνηση ξοδεύει τόσα χρήματα για τη δημιουργία κέντρων φιλοξενίας να μην δημιουργήσει αντίστοιχα ξεχωριστά κέντρα μάθησης για τα παιδιά αυτά;¹

Η ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΙΣΟΤΙΜΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ στην εκπαίδευση για τα παιδιά των προσφύγων είναι δικαίωμα που απορρέει από διεθνείς συμβάσεις. Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1990 θεσπίζει στα άρθρα 28 και 29 το δικαίωμα της πρόσβασης στην εκπαίδευση, στο άρθρο 2 την αρχή της μη διάκρισης και στα άρθρα 6 και 12 τα δικαιώματα στην προσωπική ανάπτυξη και στη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή αντίστοιχα.

Η προέλευση των προσφύγων από μουσουλμανικές χώρες κινητοποίησε μια σειρά από φοβικά αντανακλαστικά τα οποία ενεργοποιήθηκαν μετά από τη γνώριμη πλέον υποκίνηση της ποικιλώνυμης ελληνικής ακροδεξιάς. Θα περίμενε κανείς ότι τα παιδιά των προσφύγων θα εξαιρούνταν, αλλά η πραγματικότητα ήταν διαφορετική. Σε διάφορες περιοχές της χώρας υπήρξαν κινητοποιήσεις γονέων με αίτημα τη μη εγγραφή και φοίτηση των παιδιών προσφύγων στο σχολείο. Αυτές οι κινητοποιήσεις δυστυχώς σε ορισμένες περιπτώσεις ενθαρρύνθηκαν και από τη στάση των παραγόντων της τοπικής αυτοδιοίκησης.²

1. Δήλωση του Αστέριου Γαβότση, δημάρχου Ωραιόκαστρου Θεσσαλονίκης σε συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου. Βλ. Σταυρούλα Πουλημένη, «Υγειονομικός κίνδυνος τα μικρά προσφυγόπουλα στα σχολεία λέει ...ο δήμαρχος Ωραιόκαστρου», Στο Κόκκινο, 02.09.2016 (<https://bit.ly/2RwaQhn>).

2. Βλ. ενδεικτικά Φαίδρα Μπράττου, «Ντόμινο αντιδράσεων για τα προσφυγόπουλα στα σχολεία», Η Καθημερινή, 01.10.2016 (<https://bit.ly/2mqFhtK>). Και «Σκούταρι: Δεν έστειλαν τα παιδιά τους στο σχολείο λόγω των προσφυγόπουλων», ert.gr, 19.10.2018 (<https://bit.ly/2FAW5bd>).

Ωστόσο, ο πληθυσμός των παιδιών προσφύγων (15.000-20.000) δεν είναι τόσο μεγάλος ώστε να δικαιολογείται πανικός ακόμα και από ανθρώπους με ξενοφοβικές τάσεις. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να θυμίσουμε ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 είχε υποδεχθεί πολύ μεγαλύτερο αριθμό αλλοδαπών μαθητών και μάλιστα σε ένα πλαίσιο πλήρους απουσίας καταγραφής και έλλειψης νομιμοποιητικών εγγράφων των ίδιων και των γονέων τους. Είχε τότε κριθεί (και ορθά) ότι η πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση προέχει σε σχέση με κάθε έλλειψη που αφορά στο καθεστώς παραμονής των ίδιων και των γονέων τους. Η επιλογή αυτή δικαιώνεται καθημερινά μέσα από τη συμμετοχή των παιδιών αυτών, της δεύτερης γενιάς μεταναστών, στην κοινωνική ζωή.

Η σημερινή κυβέρνηση προσπάθησε να ισορροπήσει ανάμεσα στην προσπάθεια ένταξης των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα και των ανησυχιών των τοπικών κοινωνιών. Η λύση που προκρίθηκε τελικά ήταν η οργάνωση του συστήματος εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων σε δύο πυλώνες: α) Δομές Υποδοχής για την εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ) για τα παιδιά των ανοιχτών κέντρων φιλοξενίας, πράγμα που σημαίνει μαθήματα σε απογευματινή ζώνη ή ξεχωριστή δομή στα ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας, και β) Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) για τις υπόλοιπες περιοχές, που σημαίνει μαθήματα στην πρωινή ζώνη.

Η κυβέρνηση προσπάθησε να εξασφαλίσει την πρόσβαση στην εκπαίδευση για μεγάλο αριθμό παιδιών προσφύγων, πράγμα που σε μεγάλο βαθμό επιτεύχθηκε και αυτό είναι κάτι που πρέπει να αναγνωριστεί. Από την άλλη πλευρά η επιλογή της συγκεκριμένης δομής ένταξης δέχτηκε αρκετή κριτική, σε μεγάλο βαθμό βάσιμη.³ Θεωρούμε ότι θα ήταν προτιμότερη η γενικευ-

3. Βλ. ενδεικτικά: Κοντοδήμα Ευαγγελία, «Μια ματιά στην εκπαίδευση των προσφύγων σήμερα», *Η Αυγή*, 26.03.2017 (<https://bit.ly/2lBnQDG>).

μένη λειτουργία ΔΥΕΠ ή ΖΕΠ σε πρωινή ζώνη με τη λειτουργία ενός συστήματος τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών ενισχυτικών απογευματινών τμημάτων. Η θέση αυτή συνοδεύεται με τη θέση μας ότι η θέση των προσφύγων βρίσκεται στον αστικό ιστό και όχι σε απομονωμένα κέντρα υποδοχής. Θεωρούμε επίσης προβληματική την ύπαρξη διπλής εκπαιδευτικής δομής με τη μορφή της δημιουργίας ειδικών σχολείων μέσα στους καταυλισμούς. Η λύση αυτή εμφανίζει όλα τα προβλήματα της γκετοποίησης.

Σε έκθεσή του τον Δεκέμβριο του 2016 ο Συνήγορος του Παιδιού⁴ κατέγραφε μια σειρά από προβλήματα στην υλοποίηση του σχεδιασμού που εν πολλοίς παραμένουν ως σήμερα. Δεν υπάρχει ακόμα ΔΥΕΠ νηπιαγωγείου, με αποτέλεσμα τα μαθήματα των παιδιών να γίνονται εντός Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ούτε ΖΕΠ Γυμνασίου και Λυκείου. Τέλος, δεν υπάρχει πρόνοια για τις ηλικίες άνω των 15 ετών με αποτέλεσμα αυτός ο πληθυσμός να οδηγείται στην αποσχολειοποίηση.

Η ένταξη των παιδιών στο σχολείο είναι αναμφίβολα αυτό που προέχει. Το σχολείο παρέχει μια κανονικότητα στη ζωή του παιδιού και της οικογένειας, ιδίως μετά από μια συχνά μακροχρόνια αποχή από την εκπαιδευτική διαδικασία. Από αυτήν τη σκοπιά θα πρέπει να διευκολύνονται οι προσφυγικές οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως έλλειψη πιστοποιητικών γέννησης κ.λπ. και να μην δυσχεραίνεται η εγγραφή. Στο πεδίο αυτό συνεχίζουν να υπάρχουν προβλήματα.

Ταυτόχρονα αναγνωρίζουμε ότι το ζήτημα της εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων δεν είναι απλό. Χρειάζεται στοχευμένη δράση για την αντιμετώπιση ειδικών ζητημάτων (εξασφάλιση εγγραφής των κοριτσιών στο σχολείο και αποτροπή της

4. Δήμητρα Σουλελέ, «Μηχανισμός Παρακολούθησης, Τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται στην Ελλάδα», *Συνήγορος του Πολίτη*, 07.12.2016 (<https://bit.ly/2IAEovv>).

αποσχολαιοποίησής τους, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, πρόσληψη διερμνέων και διαπολιτισμικών μεσολαβητών, αποτελεσματική επιτροπεία σε περίπτωση ασυνόδευτων ανηλίκων).

Παράλληλα, κρίσιμης σημασίας θα ήταν και μια συντονισμένη προσπάθεια δραστηριοτήτων που θα κατατείνουν στην κοινωνικοποίηση των παιδιών (αλλά και των γονέων τους) μέσα στην τοπική κοινότητα. Σε αυτό ο ρόλος ενός ρεύματος αλληλεγγύης μέσα στον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης θα ήταν καταλυτικός.

ΠΟΣΑ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΚΑΝΟΥΝ ΕΝΑ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ;

Ρατσιστικό έγκλημα (έγκλημα μίσους): μια ποινικά κολάσιμη πράξη, η οποία τελείται επιπροσθέτως λόγω μίσους ενάντια σε ένα άτομο / ομάδα ατόμων, βάσει μιας συγκεκριμένης πραγματικής, ή κατ' εντύπωση του δράστη, ιδιότητάς του/τους. Οι ιδιότητες αυτές ποικίλουν, ανάλογα με το πεδίο προστασίας που θέλει να καλύψει το κάθε κράτος, και στην ελληνική έννομη τάξη περιλαμβάνουν την τέλεση της πράξης από μίσος προκαλούμενο λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της αναπηρίας του παθόντος.

Η αστυνομία δεν κλείνει τα μάτια στις ρατσιστικές επιθέσεις.¹

ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΚΟΙΝΟ ΤΟΠΟ ΠΛΕΟΝ ότι οι οργανωμένες ρατσιστικές επιθέσεις είχαν κατακόρυφη αύξηση την περίοδο 2011-2013. Αποτελεί επίσης κοινό τόπο ότι το κρίσιμο διάστημα μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα και την προφυλάκιση ηγετικών στελεχών της Χρυσής Αυγής με την κατηγορία ότι έχουν συγκροτήσει εγκληματική οργάνωση, τα περιστατικά που καταγράφονται είναι σαφώς λιγότερα. Η σημαντική μείωση των κρουσμάτων των επιθέσεων από τάγματα εφόδου έχει διπλή ανάγνωση: πέραν της θετικής διάστασης που προφανώς φέρει, έρχεται προς επίρρωση των πολυπληθών καταγγελιών για την ύπαρξη ταγμάτων εφόδου, για τα οποία η ελληνική Πολιτεία άργησε δυστυχώς πολύ να λάβει μέτρα.

Συνεπώς, και παρά τα θετικά βήματα, η μακροχρόνια θεσμική ανοχή στα εγκλήματα με ρατσιστικό πρόσημο δεν φαίνεται να έχει αντιμετωπιστεί επαρκώς: κατά την παρουσίαση της έκθεσης του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής, βουλευτής της κυβερνητικής πλειοψηφίας (ΑΝ.ΕΛ.) δεν δίστασε να εγκυβερνήσει το προεδρείο: «ντροπή σας που καλείτε εδώ όλους αυτούς που υβρίζουν τους Έλληνες».² Γίνεται ολοένα φανερότερο ότι το ρατσιστικό έγκλημα παραμένει μια ανησυχητική σταθερά στην ελληνική κοινωνία,

1. Δήλωση του Νίκου Τόσκα, Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, με αφορμή τις ρατσιστικές επιθέσεις στον Ασπρόπυργο: «Τόσκας: Η αστυνομία δεν κλείνει τα μάτια στις ρατσιστικές επιθέσεις», *The Press Project*, 21.10.2017 (<https://bit.ly/2OOp0sa>). Βλ και «Ενορκη κατάθεση για τις Ρατσιστικές Επιθέσεις τον Ασπρόπυργο», *HumanRights360*, 25.04.2018 (<https://bit.ly/2PXM-mfd>).

2. «Παρουσίαση Ετήσιας Έκθεσης στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και καταδίκη του ρατσιστικού λόγου», *Δελτίο Τύπου*, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 12.06.2017 (<https://bit.ly/2yJB8Hw>).

και ότι οι συνθήκες που το τροφοδοτούν και το αναπαράγουν επανέρχονται σταθερά στην καθημερινότητα, με τη διαχείριση του μεταναστευτικού και προσφυγικού ζητήματος να προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό την εξέλιξη του κλίματος.

Σύμφωνα με τα στοιχεία το 2017 ενισχύθηκε η παρουσία ομάδων με ξενοφοβικές ιδεολογίες και εκδηλώσεις οργανωμένης ρατσιστικής βίας.³ Βασικά μοτίβα που παρατηρούνται είναι τα εξής:

1. Στοχοποίηση μεταναστευτικών κοινοτήτων, οργανώσεων και υπερασπιστών δικαιωμάτων, που έχουν ως βασικό στόχο να προκαλέσουν φόβο στον κόσμο της αλληλεγγύης.⁴
2. Στοχοποίηση χώρων διαμονής μεταναστών και προσφύγων⁵ και ξενοφοβικά επεισόδια σε σχολεία όπου εγγράφονται παιδιά προσφύγων,⁶ που έχουν ως βασικό στόχο να εκφοβίσουν τον πληθυσμό και να στείλουν το μήνυμα: «είστε ανεπιθύμητοι».
3. Συνέχιση των οργανωμένων ρατσιστικών επιθέσεων με υψηλής έντασης βία σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως π.χ. ο Ασπρόπυργος. Δυστυχώς, η θεσμική αμεριμνσία που επιδεικνύει η Πολιτεία σχετικά με αυτά τα περιστατικά φαίνεται να συνεχίζει να δίνει το μήνυμα «βαράτε ανενόχλητοι».⁷

3. «Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας - Ετήσια Έκθεση 2017», *Δελτίο Τύπου*, 28.03.2018 (<https://bit.ly/2MnFaal>).

4. Βλ. «Εμπρηστική επίθεση στα γραφεία της Αφγανικής κοινότητας», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 22.03.2018 (<https://bit.ly/2lB42Qy>), και «Σημερινές απειλές της Κρυπτείας κατά της ΕΛΕΔΑ», *Δελτίο Τύπου*, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 22.03.2018 (<https://bit.ly/2Kds17S>).

5. Σοφία Χούντα, «Δάφνη: Επίθεση στην οικία του 11χρονου Αμίρ - Αντιδράσεις κομμάτων», *EPT*, 03.11.2017 (<https://bit.ly/2KbQOIT>).

6. «Νέα ένταση σε δημοτικό σχολείο στο Ωραιόκαστρο με αφορμή τη φοίτηση μικρών προσφύγων», *Huffington Post*, 20.02.2017 (<https://bit.ly/2MpzQn2>).

7. «Sworn Testimony for the Racist Attacks in Aspropyrgos», *Human Rights360*, 22.04.2018 (<https://bit.ly/2K8w98t>).

Πολύ σημαντική παράμετρος για το πώς θα εξελιχθεί το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας στη χώρα θα είναι αναμφισβήτητα η εξέλιξη της δίκης της Χρυσής Αυγής –και για αυτόν τον λόγο είναι χρέος κάθε δημοκρατικού πολίτη να ενημερώνεται και να στηρίζει την εξέλιξη του δικαστικού αγώνα ενάντια στον νεοναζισμό.⁸

Υπάρχει ωστόσο και μια άλλη σημαντική παράμετρος: η χαμηλής έντασης ρατσιστική βία –που δεν καταγράφεται ούτε από τις αρχές ούτε από τις ΜΚΟ– είναι μια καθημερινή πραγματικότητα στις ζώες μεταναστών και προσφύγων και αποτελεί το υπόστρωμα πάνω το οποίο αναπτύσσονται και τα πιο ακραία φαινόμενα ρατσιστικής βίας. Η ρουτινοποίηση της ρατσιστικής βίας και η υποχώρηση της εύλογης αξίωσης των υποκειμένων για προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους σηματοδοτεί μια υποχώρηση της ίδιας της έννοιας του κράτους δικαίου, και αυτό είναι κάτι που θα πρέπει να μας ανησυχήσει ιδιαίτερα.

8. <http://goldendawnwatch.org/>

ΕΠΙΜΕΤΡΟ	
----------	--

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΜΙΑ ΚΡΙΣΗ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ
--

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 2011 και την κλιμάκωση του πολέμου στη Συρία, ο αριθμός των ανθρώπων που κατέφευγαν στην Ευρώπη αναζητώντας διεθνή προστασία –είτε μέσω την Τουρκίας είτε μέσω την κεντρικής Μεσογείου– άρχισε να αυξάνεται. Το 2015 η πίεση στα ευρωπαϊκά σύνορα αυξήθηκε δραματικά προσθέτοντας σε μια ήδη πολιτικά κατακερματισμένη – λόγω της οικονομικής κρίσης– Ένωση επιπλέον προβλήματα.

Η σημαντική πολιτική και επικοινωνιακή κάλυψη των γεγονότων του 2015 είχε πολλές συνέπειες: μια από αυτές ήταν να παρουσιαστεί η συγκεκριμένη κρίση ως κάτι πρωτόγνωρο τόσο για τα ελληνικά όσο και για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Δεν ήταν ακριβώς έτσι: όσο κι αν υπήρξε αριθμητικά πρωτόγνωρη, η κατάσταση είχε και κάποια πολύ γνώριμα χαρακτηριστικά. Από ιστορική σκοπιά, υπήρξε αυτό που ήταν πάντα η μετανάστευση στην Ελλάδα: μια ελληνική κρίση (διαχείρισης) εντός μιας άλλης ευρωπαϊκής κρίσης (πολιτικής και αξιακής).

Υπάρχει προσφυγική κρίση καινού;

Είναι γνωστό ότι η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αναφέρει πως υπάρχουν περισσότεροι άνθρωποι εκτοπισμένοι από τα σπίτια τους σήμερα από ό,τι σε οποιαδήποτε ιστορική στιγμή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο: πάνω από 68 εκατομμύρια. Αυτό που είναι λιγότερο γνωστό είναι ότι το 85% των ανθρώπων αυτών βρίσκονται σε αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση –μια γεωγραφική περιοχή με 500

εκατομμύρια ανθρώπους– δεν έχει υποδεχτεί παρά ένα πολύ μικρό ποσοστό αυτών.¹

Συνεπώς, η σημαντική, σε σχέση με το παρελθόν, αύξηση των ροών προς την Ευρώπη δεν συνιστά καμία προσφυγική κρίση εντός της Ευρώπης: η πραγματική προσφυγική κρίση εκτυλίσσεται κάπου μακριά από την Ευρώπη. Η διαχείρισή της ωστόσο συνιστά σαφώς μια κρίση υποδοχής και μια γενικευμένη κρίση του κράτους δικαίου εντός των ευρωπαϊκών κρατών.

Οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές του 2015 δημιούργησαν πρωτόγνωρο πανικό στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Τότε προτάθηκαν μια σειρά από μέτρα, όπως η μετεγκατάσταση (relocation) και η δημιουργία των διαβόπτων hotspots για την καταγραφή του πληθυσμού, και η Ελλάδα ήταν αυτή που κλήθηκε κυρίως να τα εφαρμόσει.

Παρά τα μέτρα, ωστόσο, οι άνθρωποι συνέχιζαν το ταξίδι τους μέσω της διαδρομής που είναι γνωστή ως «Βαλκανική Οδός». Η απόφαση της εσωτερικής μετεγκατάστασης θεωρήθηκε –αξιопερίεργα πώς, είναι η αλήθεια– ότι θα έλυνε το πρόβλημα των άτακτων μετακινήσεων και θα κατεύθυνε τους ανθρώπους στο σύστημα που πρότειναν τα ευρωπαϊκά κράτη. Είναι πραγματικά άξιο απορίας πώς ένα σύστημα εξαιρετικά περίπλοκο και δομικά σπλημένο πάνω στο δόγμα της αποτροπής, που οι ίδιες οι κυβερνήσεις και οι ευρωπαίοι πολίτες δεν εμπιστεύονται, θα φάνταζε πειστικό στα μάτια ανθρώπων που ταξίδεψαν χιλιάδες χιλιόμετρα για ένα ασφαλές και καλύτερο μέλλον.

Φυσικά δεν συνέβη έτσι. Και μέσα στο αφήγημα της κρίσης που η ίδια είχε κατασκευάσει για τον εαυτό της, η Ευρώπη επιδόθηκε έκτοτε σε μια συνεχή κατάργηση και παράκαμψη των ίδιων της των κανόνων και αποφάσεων.

1. Ετήσια στατιστική απεικόνιση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (<https://bit.ly/1YkKspr>).

Τελικά, λογοδοτεί σε κάποιον η Ευρώπη;

Για έναν υποψιασμένο αναγνώστη, αυτή η φαινομενική αντίφαση ανάμεσα στις διακηρυγμένες και θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης και στους πραγματικούς άξονες δράσης της δεν αποτελεί ιδιαίτερη έκπληξη. Έτσι, η Ελλάδα βρέθηκε για μια ακόμα φορά εν μέσω μιας συνεχούς διαδικασίας, όπου η ΕΕ επιχειρεί μέσω του εκτελεστικού της βραχίονα –της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά και των ad hoc σχηματισμών της– να εντείνει το δόγμα της αποτροπής, παρακάμπτοντας τις θεσμικές διαδικασίες και τους μηχανισμούς λογοδοσίας που η ίδια υποτίθεται ότι υπηρετεί. Και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που οι διμερείς συμβάσεις στην πράξη τείνουν πλέον να υποκαταστήσουν το δίκαιο της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο.

Καμία έκπληξη λοιπόν: η Ευρώπη συνέχισε να προσπαθεί να ωθήσει τους χιλιάδες «απρόσκλητους» μετανάστες και πρόσφυγες που προσπαθούσαν να φτάσουν στις ακτές της όλο και πιο μακριά από την ευρωπαϊκή ήπειρο. Η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, που τέθηκε σε εφαρμογή τον Μάρτιο του 2016, μείωσε τη μετακίνηση των Σύρων προς την Ευρώπη, παρότι πάνω από 5 εκατομμύρια Σύριοι παραμένουν εκτοπισμένοι από τον πόλεμο στις γειτονικές της Συρίας χώρες (Τουρκία, Ιορδανία, Λίβανος). Παρόλο που το Αφγανιστάν γίνεται όλο και πιο επικίνδυνο, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις επιμένουν στην προσπάθειά τους να πραγματοποιούν απελάσεις Αφγανών στην Καμπούλ. Και για να αποτραπεί η ανεπιθύμητη μετανάστευση από την υποσαχάρια Αφρική, η Ευρώπη δεν διστάζει να ενισχύσει οικονομικά τους τοπικούς φύλαρχους στη Λιβύη για να σταματούν τις βάρκες –τους ίδιους που ευθύνονταν μέχρι πρότινος για παράνομη διακίνηση ανθρώπων (smuggling) και συνεχίζουν να ευθύνονται για ανείπωτα βασανιστήρια και αγριότητες.

Έχει τελειώσει η κρίση;

Σύμφωνα με την κυρίαρχη αφήγηση, η λεγόμενη «προσφυγική κρίση» έφτασε στην κλιμάκωσή της το 2015-2016 και παραμένει έκτοτε σε διαχειρίσιμα επίπεδα. Η αφήγηση αυτή τεχνηέντως συσκοτίζει την πραγματικότητα. Η κρίση έχει απλά περιοριστεί γεωγραφικά, δημιουργώντας μια συνεχή εικόνα ανθρωπιστικής καταστροφής στη Μεσόγειο.

Τον Μάιο του 2018, ένας συνασπισμός οργανώσεων δικαιωμάτων δημοσίευσε έναν κατάλογο 34.361 ανθρώπων που είχαν πεθάνει από το 1993 ως αποτέλεσμα «στρατιωτικοποίησης, της νομοθεσίας για το άσυλο, των πολιτικών κράτησης και των απελάσεων» στην Ευρώπη.² Η ευρωπαϊκή πολιτική, όπως διαμορφώνεται, δεν κάνει τίποτα άλλο από το να επιταχύνει τον εμπλουτισμό του καταλόγου.

Οι ευρωπαϊκές ηγεσίες μας ενθαρρύνουν συχνά να σκεφτόμαστε τις «λύσεις» για την κρίση, αλλά οι κρίσεις λύνονται μόνο όταν αντιμετωπίζουμε τα πραγματικά τους αίτια. Όσο συνεχίζουν οι πόλεμοι –πόλεμοι που συχνά ξεκινούν ή υποκινούνται από τα ευρωπαϊκά κράτη– οι άνθρωποι θα συνεχίσουν να μεταναστεύουν. Και οι προσπάθειες των κυβερνήσεών μας να αποτρέψουν την ανεπιθύμητη μετανάστευση καταλήγουν στην επιδείνωση των ίδιων των προβλημάτων που επιδιώκουν να λύσουν.

Η κρίση είναι πιο υπαρκτή από ποτέ. Και εάν οι χώρες της ΕΕ συνεχίσουν να ανταλλάσσουν τις νομικές τους υποχρεώσεις με εθελοντικές ανθρωπιστικές χειρονομίες, και οι άνθρωποι που χρήζουν διεθνούς προστασίας να παραμένουν χωρίς νόμιμους δρόμους προς την ΕΕ, ο μακρύς αριθμός δεκάδων χιλιάδων θανάτων στη Μεσόγειο θα συνεχίσει να αυξάνεται.

2. Σχετικά με τις συνθήκες θανάτου των προσφύγων βλ. «About the list of deaths», *Fatal Policies of Fortress Europe* (<https://bit.ly/2zqTNpY>).

Μπορούσε να γίνει κάτι άλλο;

Σε προηγούμενη έκδοση διαπιστώναμε ότι «πολύ συχνά, άνθρωποι καλών προθέσεων εγκαλούν την Αριστερά, γιατί, κατά τη γνώμη τους αρκείται στη διακήρυξη γενικών ανθρωπιστικών θέσεων, αντί να προτείνει συγκεκριμένες λύσεις για το μεταναστευτικό».³ Δυστυχώς, η κυβερνώσα Αριστερά δεν απομακρύνθηκε από την πεπατημένη, χρησιμοποιώντας το χαρτί του «ρεαλισμού» ως απάντηση σε οποιαδήποτε κριτική.

Ωστόσο, όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα παρουσιάζονται σαν κάτι αντιφατικό με την πολιτική πραγματικότητα, αυτό σημαίνει κακά μαντάτα και για τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και για την πολιτική πραγματικότητα.

Φυσικά και ο κόσμος της αλληλεγγύης δεν μπορεί να υποκαθιστά την κυβερνητική πολιτική: ήταν ωστόσο χρέος της Αριστεράς να χτίσει την κυβερνητική της πολιτική συμπληρωματικά –και όχι αντιπαραθετικά– με τον κόσμο αυτόν. Δεν το έπραξε: ήταν αυτή που αποθάρρυνε και εν πολλοίς απενεργοποίησε το μεγάλο κύμα αλληλεγγύης, όταν την άνοιξη του 2016 του απευθύνθηκε για να του πει «ξέρω ότι η κοινωνία δεν αντέχει άλλο».

Στην απεύθυνση αυτή επικαλέστηκε, ως ένα βαθμό εύλογα, τις ευρωπαϊκές πιέσεις. Ένα μικρό κράτος όπως η Ελλάδα δεν διαθέτει φυσικά την ισχύ για να αλλάξει τους συσχετισμούς στο μεταναστευτικό. Δυστυχώς, ωστόσο, η απόπειρα συνολικής αλλαγής παραδείγματος και ανάδειξης μιας πολιτικής αποσυνδεδεμένης από το δόγμα της αποτροπής και της ασφάλειας υπονομεύτηκε εντέλει και εκ των έσω. Παρέμεινε έτσι η ταύτιση με την ατζέντα των Βρυξελλών, με αντάλλαγμα την εξασφάλιση χρηματοδότησης για τη διαχείριση της θέσης ως βασικό σημείο εισόδου.

3. Βασίλης Παπαστεργίου & Ελένη Τάκου, *Έντεκα Μύθοι και Περισσότερες Αλήθειες: Η Μετανάστευση στην Ελλάδα*, Ανανεωμένη Έκδοση 2015, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, σελ. 60-61.

Ακόμη χειρότερα, τώρα που η θέση ως βασικό σημείο εισόδου έχει αλλάξει και οι χρηματοδοτήσεις λιγοστεύουν, η Ελλάδα αφήνεται και πάλι μόνη της σε ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος: μια (μη) Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας που δεν επιτελεί κανέναν άλλο σκοπό πέρα από το «στοίβαγμα» ανθρώπων στα νησιά, αύξηση ροών και γνώριμες συνεχείς παραβιάσεις δικαιωμάτων στον Έβρο, με καθημερινές παράνομες επαναπροωθήσεις, διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής και αύξηση της ξενοφοβίας.

Η Ευρώπη φυσικά δεν έχει καλύτερες επιδόσεις στο πεδίο, μάλλον το αντίθετο. Το 2015, ο ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για τη μετανάστευση πρότεινε δύο λύσεις ως απάντηση στην κρίση: μαζική μετεγκατάσταση προσφύγων από τη Συρία σε διεθνές επίπεδο, και προσωρινό καθεστώς βίζας εργασίας ώστε οι οικονομικοί μετανάστες να μπορούν να μετακινούνται χωρίς να παγιδούνται σε θανατηφόρες παράνομες διαδρομές. Ο λόγος για τον οποίο αυτό δεν συνέβη είναι απλός. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις απλά δεν ήθελαν να το κάνουν.

Με το σχέδιο μεταρρύθμισης του Δουβλίνου ουσιαστικά παγωμένο,⁴ οι ευρωπαίοι ηγέτες άρχισαν να ασχολούνται με νέες ιδέες για την επίλυση της συνεχιζόμενης πολιτικής κρίσης για τη μετανάστευση, επαναφέροντας μια άλλη πρόταση: δημιουργία κέντρων επεξεργασίας των αιτημάτων ασύλου πέρα από τα (πλήρως στρατιωτικοποιημένα) σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ελπίζουν έτσι ότι, μειώνοντας τις ροές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, θα αντιμετωπίσουν λιγότερη πίεση για συμβιβασμό σχετικά με την κατανομή των ευθυνών εντός της.

Δεν πρόκειται για μια διαχειριστική αλλαγή. Πρόκειται για μια αλλαγή δομική που συντελείται εδώ και καιρό εντός της ΕΕ και πλέον καθίσταται απολύτως ορατή: στα δύσκολα, γυρνάμε στις εθνικές λύσεις. Ο καθείς για τον εαυτό του.

4. ANSA, «Talks on Dublin revision stall, sources say», *InfoMigrants* 28.05.2018 (<https://bit.ly/2O4k6dz>).

Η δημιουργία «πλατφορμών αποβίβασης» και η υιοθέτηση της σχετικής επιχειρηματολογίας από κεντροδεξιά και κεντροαριστερά κόμματα, αλλά και από διεθνείς οργανισμούς όπως η Ύπατη Αρμοστεία και ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, είναι ένα εμβληματικό στιγμιότυπο στην πορεία εκφασισμού της Ευρώπης.⁵ Οι πλατφόρμες αυτές παρουσιάζονται ως ένας τρόπος να έχουν διεθνή προστασία μόνο όσοι το χρειάζονται. Αυτό συσκοτίζει την πραγματικότητα, ότι ο ορισμός του «πρόσφυγα» είναι, εκτός από μια έννοια νομική, και μια έννοια πολιτική, η οριοθέτηση της οποίας είναι πάντα μια μάχη σχετικά με το ποιος την αξίζει και ποιος όχι.

Έτσι, οι υπέρμαχοι της αποτροπής και της στρατιωτικοποίησης κατηγορούν οποιονδήποτε έχει διαφορετική άποψη ως αφελή υπέρμαχο των ανοιχτών συνόρων. Πρόκειται για ένα ψευδοδίλημμα, που χρησιμοποιείται απλά ως πρόσχημα. Στον 21ο αιώνα, τα σύνορα δεν είναι απλές γραμμές σε έναν χάρτη, είναι συστήματα «φιλτραρίσματος» ανθρώπων –και η ηθική ποιότητα του φίλτρου στα σύνορα χαρακτηρίζει και νοσηματοδοτεί τον πολιτισμό και τη δημοκρατία που τα σύνορα αυτά περικλείουν. Οι ευρωπαϊκές ηγεσίες φαίνεται να προσπαθούν να υποστηρίξουν το θεώρημα ότι για να μην έχουμε φασίστες διώχνουμε τους μετανάστες. Αυτό που στην πραγματικότητα συμβαίνει είναι ότι δημιουργούμε φασίστες για να διώξουμε τους μετανάστες.

Στην πραγματικότητα, λοιπόν, το μόνο δίλημμα που παραμένει είναι αν θα συνεχίσουμε, ως Ευρώπη, τη διαδικασία εξωτερίκευσης της διαχείρισης της μετανάστευσης ή αν θα επιστρέψουμε στους στοιχειώδεις κανόνες του κράτους δικαίου και του όποιου κεκτημένου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ας είμαστε

5. David M. Herszenhorn & Jacopo Barigazzi, «EU leaders consider centers outside bloc to process refugees», *Politico*, 21.06.2018 (<https://politico.com/2t6esfl>).

ειλικρινείς: το μεταναστευτικό δεν είναι μια πορεία με τέλεια λύση, πρέπει όμως να είναι μια πορεία με πυξίδα πρωτίστως ηθική. Με αυτήν την έννοια, και έχοντας συναίσθηση ότι η μετανάστευση θα συνεχίσει να υπάρχει όσο υπάρχουν οι συνθήκες που τη γεννούν (ανισοκατανομή πλούτου, φτώχεια, πόλεμοι, κλιματική αλλαγή), επείγει να αναζητήσουμε τις προτάσεις εκείνες που συνδυάζουν τον ρεαλισμό, τη δικαιοσύνη και τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ο **Βασίλης Παπαστεργίου** είναι δικηγόρος στην Αθήνα. Έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο και στην Εγκληματολογία. Έχει συγγράψει με την Ελένη Τάκου το μικρό βιβλίο «Η μετανάστευση στην Ελλάδα. Έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες» (Ιδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, 2014). Είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Δικηγορικού Συλλόγου Αθήνας και Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Η **Ελένη Τάκου** είναι Αναπληρώτρια Διευθύντρια και Υπεύθυνη Συνηγορίας του HumanRights360. Έκανε σπουδές επικοινωνίας, πολιτικής επιστήμης και πολιτικής φιλοσοφίας στην Ελλάδα και τη Γαλλία. Έχει εργαστεί σε τομείς Προγραμμάτων και Διεκδίκησης Δικαιωμάτων μη κυβερνητικών οργανώσεων και ως συντονίστρια στο Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, ενώ το 2015 διετέλεσε Διευθύντρια Γραφείου στο νεοσύστατο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής.

ΕΠΙΜΟΝΟΙ ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΔΟΣΗΣ
Ηλέκτρα Αλεξανδροπούλου

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
Βασίλης Παπαστεργίου, Ελένη Τάκου

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ
Ελένη Οικονόμου

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ, ΕΞΩΦΥΛΛΟ
Εριφύλη Αράπογλου – ενARTE

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
Γ. Κωστόπουλος Γραφικές Τέχνες

Η παρούσα έκδοση διατίθεται δωρεάν
Αθήνα
1η έκδοση Δεκέμβριος 2018
1η ανατύπωση Φεβρουάριος 2019
ISBN 978-618-82938-5-4

Για αντίτυπα επικοινωνήστε με το Παράρτημα Ελλάδας:
Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ
Παράρτημα Ελλάδας
Καλλιδρομίου 17, 10680 Αθήνα
Τηλ. 210 3613769
www.rosalux.gr

Η έκδοση, όπως και πολλές από τις δραστηριότητες του Παραρτήματος Ελλάδας του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ, χρηματοδοτήθηκε από το γερμανικό Υπουργείο Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Οι όροι της δημόσιας συζήτησης γύρω από τα θέματα της μετανάστευσης άλλαξαν ριζικά με το μεγάλο προσφυγικό ρεύμα του 2015. Τα μέχρι τότε αδιέξοδα της ευρωπαϊκής πολιτικής οξύνθηκαν λόγω του μεγάλου αριθμού προσφύγων που ζήτησαν καταφύγιο και ασφάλεια στα ευρωπαϊκά εδάφη. Η Ευρώπη επέλεξε να σχηματίσει την πολιτική της βασιζόμενη στην αριθμητική και όχι στον ανθρωπισμό, στην συννοριακή ασφάλεια και όχι στα ανθρώπινα δικαιώματα, στον εγκλωβισμό των προσφύγων στις πρώτες χώρες εισόδου και όχι σε ένα κοινό σύστημα κατανομής, στην λογική της αποτροπής και όχι σε αυτήν της υποδοχής και της ένταξης.

Με αυτά τα καινούρια λοιπόν δεδομένα η παρούσα έκδοση επιχειρεί να απαντήσει σε μια σειρά από ερωτήματα, να αποδομήσει τους μύθους που διακινεί η ακροδεξιά στην Ελλάδα, να εκτιμήσει την αναποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής πολιτικής και να προτείνει στοιχεία μιας άλλης πολιτικής σε ευρωπαϊκό αλλά και σε εθνικό επίπεδο όπου αυτό είναι εφικτό.

«Ας είμαστε ειλικρινείς: το μεταναστευτικό δεν είναι μια πορεία με τέλεια λύση, πρέπει όμως να είναι μια πορεία με πυξίδα πρωτίστως ηθική. Με αυτήν την έννοια, και έχοντας συναίσθηση ότι η μετανάστευση θα συνεχίσει να υπάρχει όσο υπάρχουν οι συνθήκες που τη γεννούν (ανισοκατανομή πλούτου, φτώχεια, πόλεμοι, κλιματική αλλαγή), επείγει να αναζητήσουμε τις προτάσεις εκείνες που συνδυάζουν τον ρεαλισμό, τη δικαιοσύνη και τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου».